

DEFENDOLOGIJA
CENTAR ZA BEZBJEDNOST, SOCIOLŠKA I KRIMINOLOŠKA ISTRAŽIVANJA CRNE GORE

Ministarstvo ljudskih
i manjinskih prava

UNAPREĐENJE SOCIOEKONOMSKOG POLOŽAJA ROMA/ROMKINJA I EGIPĆANA/EGIPĆANKI U CRNOJ GORI

Naziv publikacije:

“Unapređenje socioekonomskog položaja Roma/Romkinja i Egipćana/Egipćanki u Crnoj Gori”

Izdavač:

“Centar za bezbjednosna, sociološka i kriminološka istraživanja Crne Gore Defendologija” Nikšić

Telefon: 040/682-680

Email: defendologijamne@gmail.com

Glavni odgovorni urednik:

mr sci Slavko Milić

Stručna konsultacija:

mr sci Mirjana Popović

Lektura i korektura:

Jelena Milić

Štampa:

Društvo za promet i usluge ”RAS PRESS”

Za štampariju:

Milisav Vujković

Tiraž:

150

CIP - Каталогизација у публикацији Национална библиотека Црне Горе, Цетиње ISBN 978-9940-787-04-2 COBISS.CG-ID 33228292
--

PREDGOVOR:

Kao rezultat stručne aktivnosti i nastavka daljih istraživanja Centra za bezbjednosna, sociološka i kriminološka istraživanja Crne Gore „Defendologija“ pred vama je publikacija na temu „Unapređenje socioekonomskog položaja Roma/Romkinja i Egipćana/Egipćanki u Crnoj Gori“, kao dodatan doprinos misiji i viziji organizacije da se aktivno promoviše defendologija, nauka o zaštiti, bezbjednosti i odbrani, te naučno istraživački rad.

Već dugi niz godina stremimo prema stvaranju inkluzivnog, bezbjednog društva, te jednakom pristupu za sve, popločano putevima nauke. Tema ove publikacije zasnovana je na potrebi za detaljnijem pristupu i analizi položaja Roma/Romkinja i Egipćana/Egipćanki u Crnoj Gori.

Ova publikacija uradjena je kroz projekat „Unapređenje socioekonomskog položaja Roma/Romkinja i Egipćana/Egipćanki u Crnoj Gori“, finansijski podržanog od strane Ministarstva ljudskih i manjinskih prava.

Zahvaljujemo se na doprinosu svima koji su doprinijeli realizaciji istraživanja!

Predsjednik Naučnog Odbora

mr sci Slavko Milić

“Unapređenje socioekonomskog položaja Roma/Romkinja i Egipćana/Egipćanki u Crnoj Gori”

Položaj Roma i Egipćana u Crnoj Gori određuju različiti faktori, uključujući pravni okvir, socio-ekonomski status, obrazovanje, zapošljavanje, stanovanje i pristup zdravstvenim i socijalnim uslugama. Prava Roma i Egipćana garantovana su Ustavom Crne Gore i zakonima o manjinskim pravima, antidiskriminaciji i socijalnoj zaštiti.¹ Crna Gora nastoji da uskladi svoje politike sa međunarodnim standardima, kao i sa preporukama međunarodnih organizacija kao što je Evropska unija i Savjet Evrope, kako bi dodatno unaprijedila prava i životne uslove Roma i Egipćana.

Iako postoji niz programa za inkluziju romske i egipćanske djece u obrazovni sistem, uključujući i besplatne udžbenike, stipendije i asistente u nastavi (medijatori) stopa upisa i završetka školovanja kod Roma i Egipćana ostaje niska zbog siromaštva, ranih brakova i nedostatka podrške u obrazovanju. Takođe, Romi i Egipćani se suočavaju s visokom stopom nezaposlenosti, uglavnom rade u neformalnom sektoru, često kao sakupljači sekundarnih sirovina, imaju otežan pristup tržištu rada zbog diskriminacije i niskog obrazovnog nivoa. Mnogi Romi i Egipćani žive u neformalnim naseljima bez adekvatne infrastrukture, vode i struje. Postoje programi stambene podrške, ali problemi ilegalne gradnje i nedostatka vlasničkih papira otežavaju njihovu implementaciju. Romi i Egipćani često nemaju zdravstveno osiguranje i otežan im je pristup medicinskim uslugama. Postoje programi vakcinacije i zdravstvene edukacije, ali diskriminacija i siromaštvo otežavaju njihovu primjenu. Romi i Egipćani se suočavaju s predrasudama i socijalnom isključenošću, njihova društvena integracija i dalje izazov.

Uprkos naporima države i međunarodnih organizacija, Romi i Egipćani u Crnoj Gori i dalje spadaju među najranjivije društvene grupe. Potrebne su dugoročne i održive mjere kako bi se poboljšao njihov socio-ekonomski položaj i osigurala potpuna inkluzija u društvo.

Cilj istraživanja jeste upravo utvrđivanje socioekonomskog položaja Roma/Romkinja i Egipćana/Egipćanki u 8 opština u Crnoj Gori i to u: Podgorici, Nikšiću, Beranama, Bijelom Polju, Tivtu, Kotoru, Budvi i Baru. Ukupno je istraživanjem obuhvaćeno 1012 ispitanika. Istraživanje je sprovedeno putem upitnika tokom decembra 2024. godine. Upitnik se sastojao iz 51 pitanja otvorenog i zatvorenog karaktera koja se odnose na sociodemografske podatke o ispitanicima, ali obuhvataju i njihove stavove o određenim segmentima društvenog života važnih kako za romsku i egipćansku zajednicu, tako i za ukupni društveni kontekst crnogorskog društva. Prema poslednjem popisu stanovništva u Crnoj Gori, sprovedenom od 3. do 28. decembra 2023. godine, zvanični podaci o broju pripadnika romske i egipćanske zajednice nisu detaljno prikazani. Iako se u popisu navodi da se 1,63% stanovništva izjasnilo kao Muslimani, što uključuje i Rome i Egipćane, precizni brojevi za ove dve grupe nisu posebno istaknuti.² Prema podacima iz 2011. godine, u Crnoj Gori je bilo nešto više od 8.000 Roma i Egipćana.

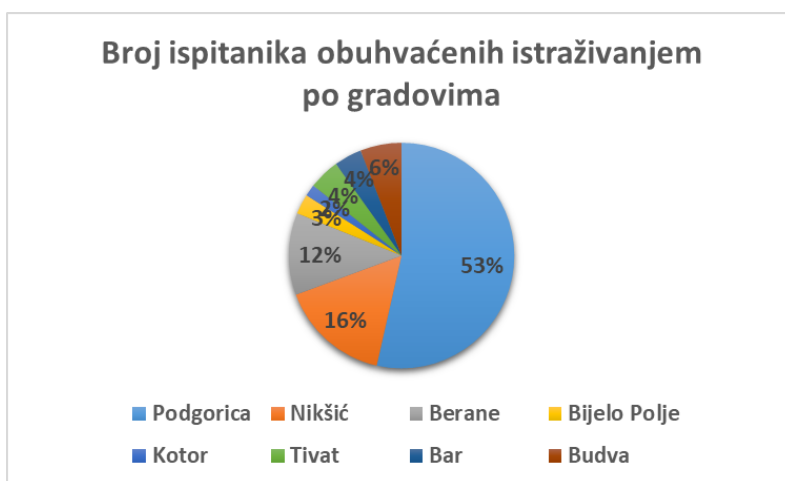
¹ Ustav Crne Gore, Zakon o zabrani diskriminacije, 2010; Zakon o zaštiti od nasilja u porodici, 2017; Zakon o socijalnoj i dječjoj zaštiti, set zakona iz Sistema obrazovanja; Strategija za poboljšanje položaja Roma i Egipćana u Crnoj Gori 2021-2025; Akcioni plan za realizaciju Strategije za poboljšanje položaja Roma i Egipćana u Crnoj Gori 2021-2025:

² Stanovništvo Crne Gore prema nacionalnoj odnosno etničkoj pripadnosti, vjeri, maternjem jeziku i jeziku kojim se uobičajeno govori, Saopštenje 135/24, MONSTAT, 2024.

REZULTATI ISTRAŽIVANJA

Tabelarni prikaz broja ispitanika obuhvaćenih istraživanjem po opštinama.

Podgorica	542
Nikšić	160
Berane	119
Bijelo Polje	29
Kotor	17
Tivat	45
Bar	40
Budva	60

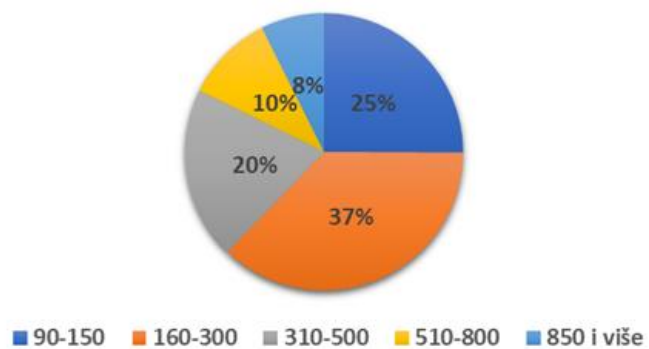
OPŠTINA PODGORICA

U opštini Podgorica istraživanjem je obuhvaćeno 542 ispitanika i to 246 žena i 278 muškaraca.

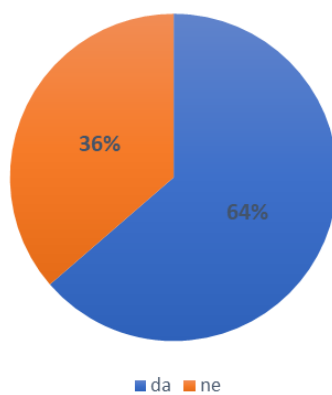

64% ispitanika je zaposleno. Ispitanici koji su zaposleni izjavili su da se osjećaju sigurno na radnom mjestu. Od 197 nezaposlenih njih 143 je prijavljeno na Zavod za zapošljavanje i svi su registrovani kao pripadnici RE populacije. 21 ispitanik je izjavio da je koristio sredstva za samozapošljavanje od Zavoda, dok je njih 112 je radilo privremene i povremene poslove na poziv lokalne smouprave, Zavoda ili NVO.

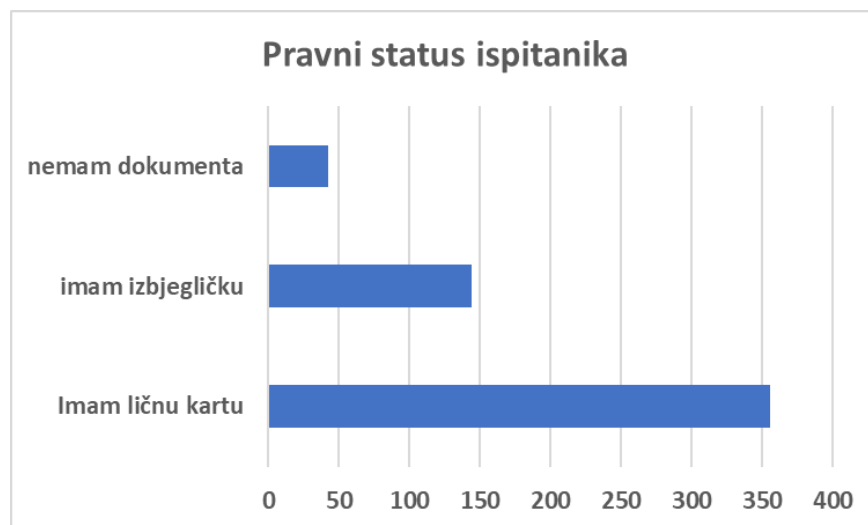
Mjesečni prihodi domaćinstva opština Podgorica

Da li ste rođeni u Crnoj Gori?

64% ispitanika je rođeno u Crnoj Gori.

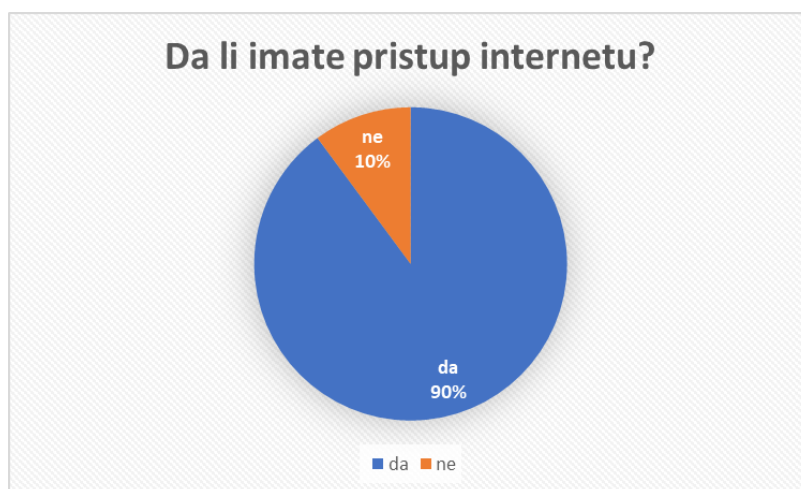
Od ukupnog broja ispitanika, njih 356 ili njih 65% je izjavilo da posjeduje ličnu kartu, dok 8% ili 42 ispitanika nemaju dokumenta. Njih 144 posjeduje izbjegličku kartu. Od ukupnog broja ispitanika njih 87 nema djecu. Od ukupnog broja Ispitanika koji imaju djecu njih 455, 19 ili 4% ispitanika je istaklo da im djeca nijesu upisana u matične knjige.

Njih 40 ili 8% ispitanika je svoje zdravstveno stanje procjenilo kao izuzetno loše.

43 ispitanika ili njih 8% ne koriste usluge zdravstvene zaštite, jer kako ističu ne posjeduju zdravstvenu knjižicu. Većina ispitanika preko 80% ističu u naseljima u kojima su naveli da stanuju: Konik, Vrela ribnička imaju sve uslove za život, od najosnovniji kao što su voda, struja, osnovna oprema za domaćinstvo do posjedovanja automobile i kompjutera. Njih 9% je izjavilo da u prostoru u kojem žive nemaju tekuću vodu. Njih 55 ili 10% ispitanika nema pristup internetu.

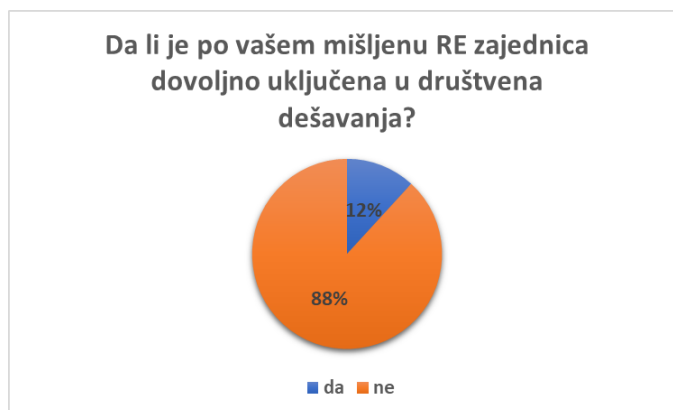

Najviše ispitanika je izjavilo da nema završenu školu i to njih 59%, dok njih 26% ima završenu osnovnu odnosno njih 15% završenu srednju školu. 286 ispitanika ima djecu u osnovnoj školi, 121 ispitanik u srednjoj, dok je 46 ispitanika izjavilo da im djeca idu u vrtić. Svi ispitanici su istakli da im djeca u školi imaju medijatora.

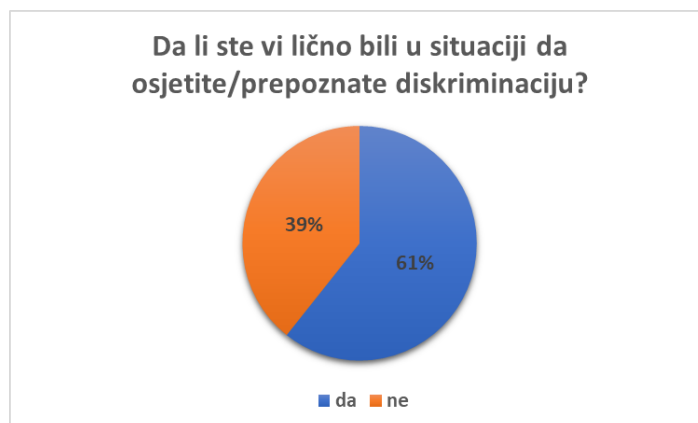
S druge strane, 207 ispitanika je izjavilo da njihovo dijete/djeca tokom pandemije nijesu mogla da prati nastavu online zbog toga što nijesu imali tehnički uređaj, kao i zbog jezičkih barijera, ali i težine samog nastavnog sadržaja koji je prezentovan.

Svi ispitanici govore crnogorskim/srpskim jezikom, dok je njih 44 je istaklo da ne piše crnogorskim/srpskim jezikom.

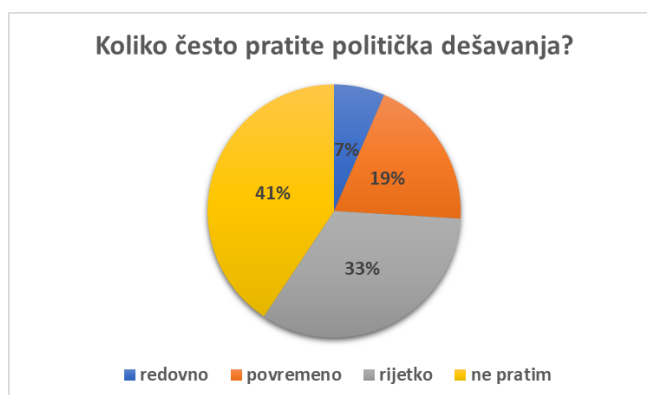
56% ispitanika je izjavilo da koristi usluge centra za socijalni rad, da su tražili materijalnu pomoć i u najčešćem broju slučajeva jednokratnu.

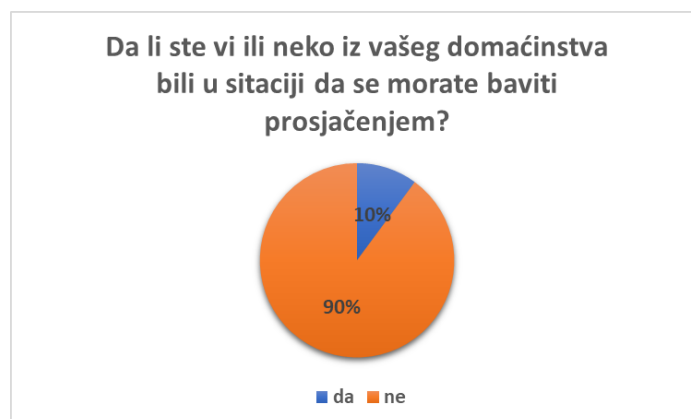
Pored toga što ispitanici u 88% slučajeva tvrde da pripadnici RE zajednice nijesu dovoljno uključeni u društvena zbivanja u Crnoj Gori, ispitanici su apsolutno saglasni da postoji diskriminacija u odnosu na pripadnike RE zajednice, dok njih 61% ističe da je lično prepoznalo odnosno osjetilo diskriminaciju.

Apsolutno svi ispitanici su saglasni da je i za muškarce i za žene podjednako važno da se obrazuju i pronađu posao.

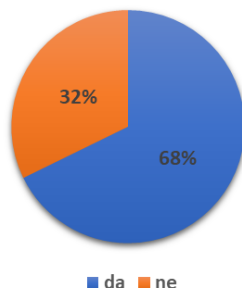

U skladu sa tim da rijetko ili uopšte ne prate politička zbivanja 68% ispitanika ističe i da ne razumije najvažnije problem u zemlji. Samo njih 10% ističe da postoje političari kojima vjeruju, dok njih 8% smatra da u Crnoj Gori postoje političari koji zastupaju interese RE zajednice.

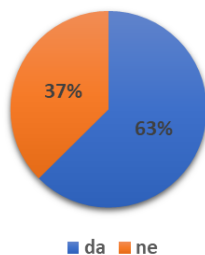
10% ispitanika je izjavilo da su oni ili članovi njihovog domaćinstva bili prinuđeni da se bave prosjačenjem, prije svega zbog nemogućnosti da se zaposle. Dok njih 68% ističe da poznaju nekog ko je uključen u prosjačenje.

Da li poznajete nekog iz svog okruženja ko je uključen u prosjačenje?

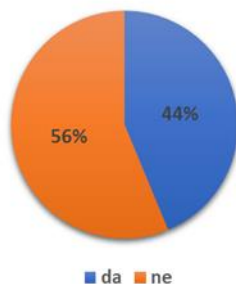

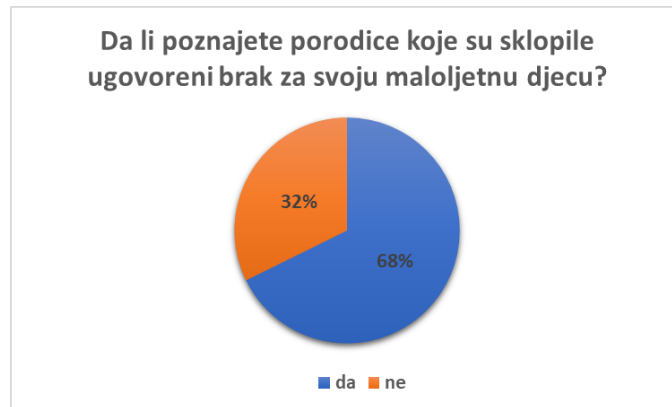
Po mišljenju ispitanika u zajednici ne postoji dovoljno podrške za one koji su u riziku od ulaska u prosjačenje. Njih 87% je izjavilo da nijesu bili u situaciji da prijave prosjačenje, dok je njih 34% izjavilo da su bili u situaciji da se za podršku zbog prosjačenja obrate institucijama, prije svega centru za socijalni rad i policiji.

Da li po vašem mišljenju u vašoj zajednici postoji dovoljno podrške za one koji su u riziku od prosjačenja?

Da li u vašoj zajednici postoje slučajevi ugovorenih brakova?

Ispitanici koji su izjavili da poznaju porodice koje su sklopile ugovoreni brak za svoju maloljetnu djecu ističu da su djeca u najčešćem slučaju kao donja granica imale 15 godina.

Kao najčešći razlog za postojanje ugovorenih brakova ispitanici navode održavanje običaja. Apsolutno su saglasni da je važno podizati svijest o posljedicama ugovorenih/dječjih brakova.

60% ispitanika nije saglasno sa stavom da u Crnoj Gori postoje adekvatne mjere zaštite protiv zgovorenih/dječjih brakova.

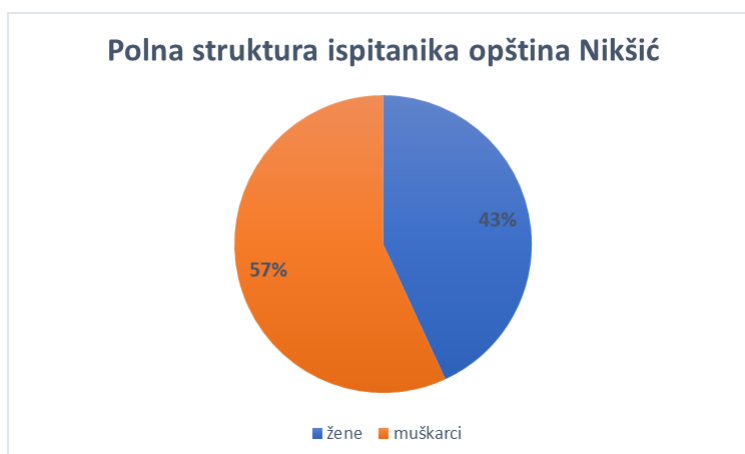
Ispitanici ističu da je u njihovoj zajednici ugovaranje dječjih brakova povremeno u 47% slučajeva, često u 19% i veoma često u 18% slučajeva.

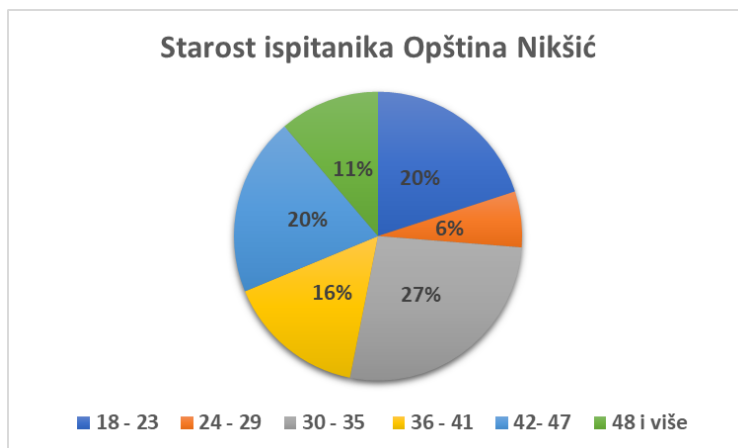
Apsolutno svi ispitanici podržavaju zakonske mjere protiv ugovorenih/dječjih brakova.

OPŠTINA NIKŠIĆ

U opštini Nikšić istraživanjem je obuhvaćeno ukupno 160 ispitanika, i to 69 žena, 91 muškarac.

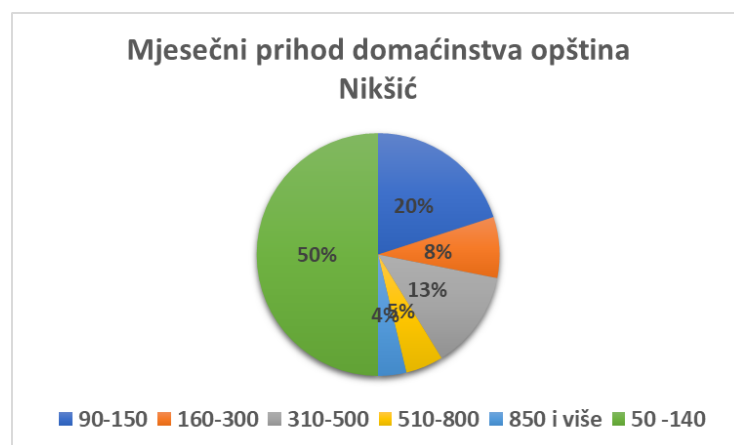
Starosna struktura ispitanika opštine Nikšić.

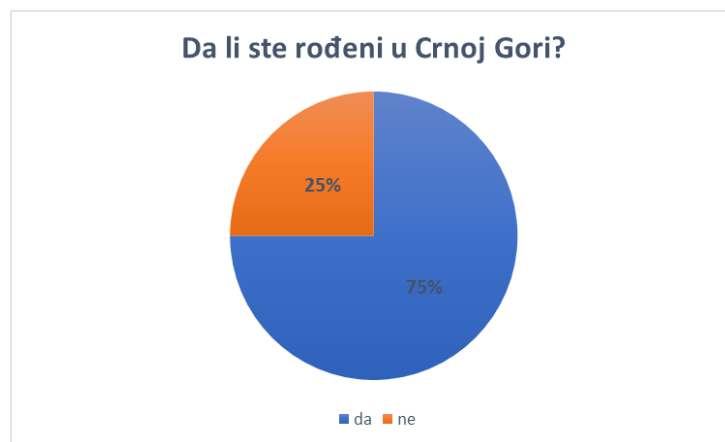
Od ukupnog brojan ispitanika njih 69 ili 57% je izjavilo da je zaposleno i da se na poslu osjećaju sigurno.

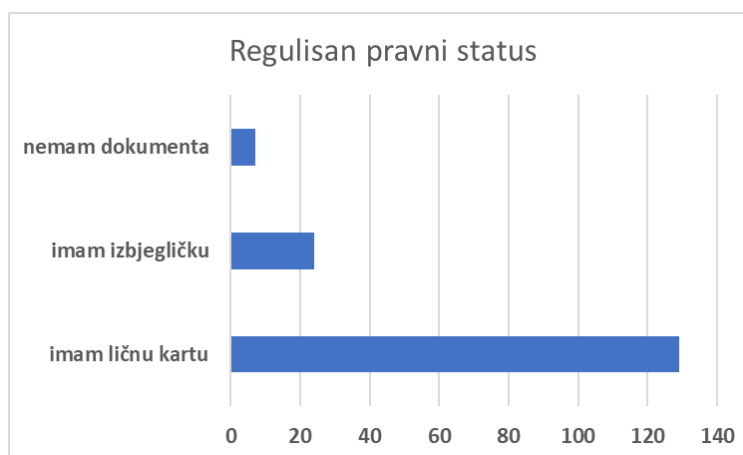
Od ukupnog broja nezaposlenih, njih 64 ispitanika su izjavila da su prijavljeni na Zavod za zapošljavanje i da su u procesu traženja posla preko Zavoda registrovani kao pripadnici RE zajednice. Njih 6 je apliciralo za sredstva Zavoda u cilju samozapošljavanja, dok je njih 17 je radilo povremene/privremene poslove na poziv opštine, Zavoda ili NVO.

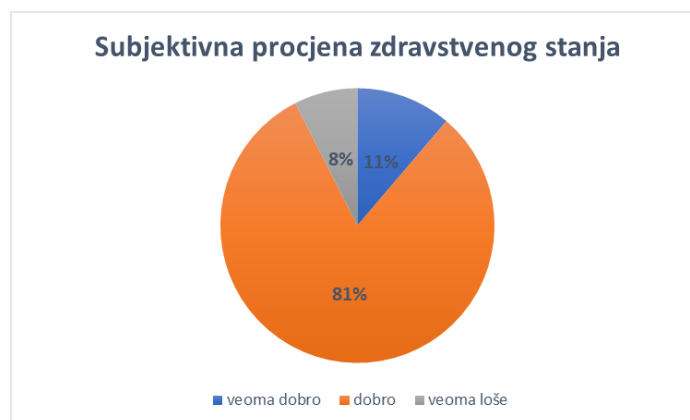
Od ukpnog broja ispitanika, njih 75% je rođeno u Crnoj Gori.

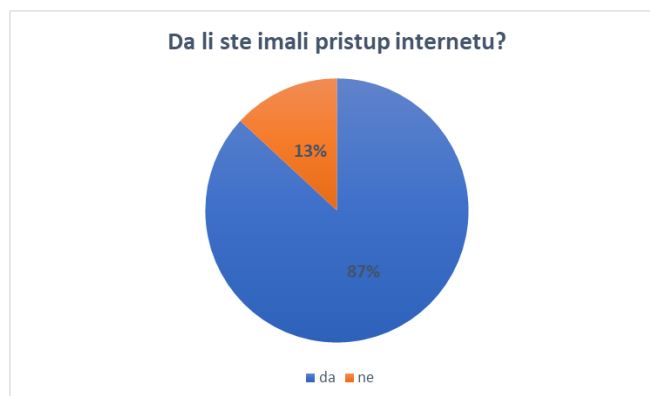
U skladu sa tim njih 129 ili njih 80% ima ličnu kartu, dok je njih 7 izjavilo da ne posjeduje nikakva dokumenta. Od ukupnog broja ispitanika njih 10 je izjavilo da im djeca nijesu upisana u knjige rođenih.

Od ukupnog broja ispitanika njih 81% je svoje zdravstveno stanje procjelo kao dobro, dok je njih 10 izjavilo da ne koristi usluge zdravstvene zaštite jer ne posjeduju zdravstvenu knjižicu.

Svi ispitanici su izjavili da u naseljima u kojima žive: Trebješko, Romsko, Željezara, Brlja, Humci imaju dobre uslove za život.

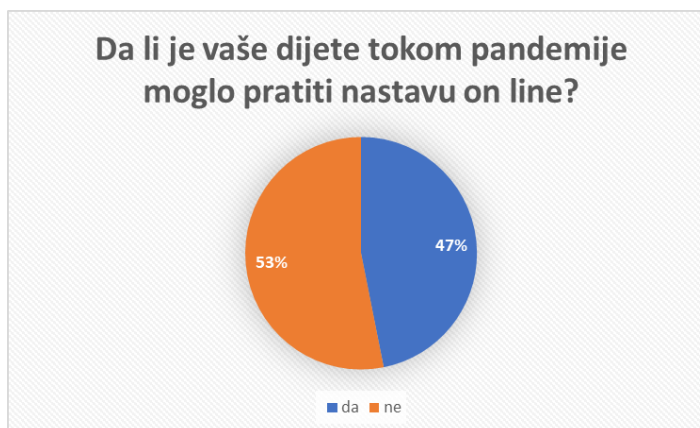

Od ukupnog broja ispitanika njih 87% ima pristup internetu.

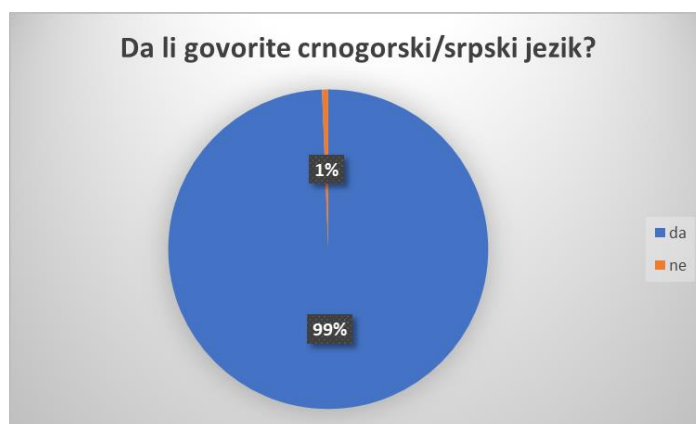
Od ukupnog broja ispitanika njih 37% nema završenu školu, njih 41% ima završenu osnovnu odnosno njih 21% ima završenu srednju školu. Jedan ispitanik je izjavio da ima završeno visoko obrazovanje.

Od ukupnog broja ispitanika 66 ispitanika je izjavilo da im djeca idu u osnovnu školu, njih 35 da im djeca pohađaju vrtić, a njih 27 da imaju djecu srednjoškolce. Sva djeca u školi po izjavi ispitanika imaju medijatore.

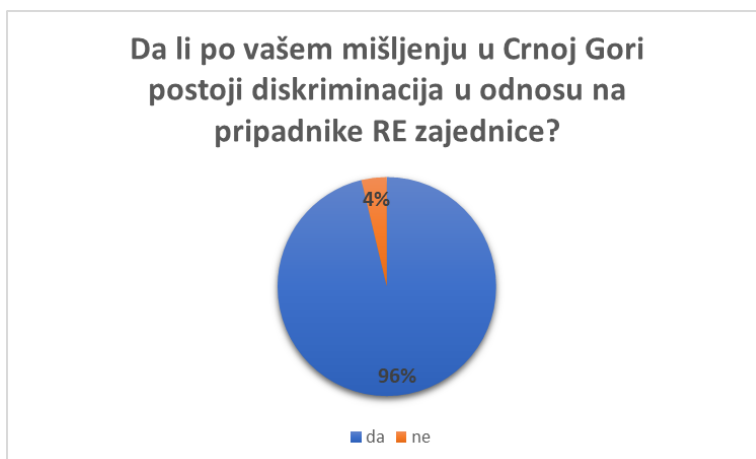
Ispitanici, njih 47% je istaklo da im dijete/djeca nijesu mogli pratiti nastavu online tokom pandemije zbog nedostatka tehničkih uređaja, kao i zbog nerazumjevanje sadržaja koji su trebali pratiti.

99% ispitanika u opštini Nikšić govori crnogorskim/srpskim jezikom, dok se njih 71% piše crnogorskim/srpskim jezikom, dok je njih 36 izjavilo da ne piše crnogorskim/srpskim jezikom.

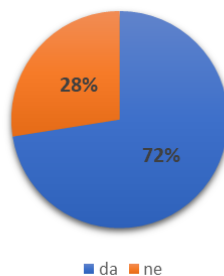

50% ispitanika je izjavilo da koristi usluge centra za socijalni rad i da su u pitanju materijalna novčana pomoć, prije svega jednokratne novčane pomoći.

Ispitanici su podijeljeni u mišljenju u odnosu na stav da je RE zajednica odnosno njeni pripadnici uključeni u društvena dešavanja u Crnoj Gori. S druge strane, samo 4% ispitanika smatra da ne postoji diskriminacija u odnosu na pripadnike RE zajednice ističući da je 72% lično osjetilo ili prepoznalo određene situacije u kojima su se našli kao diskriminirani.

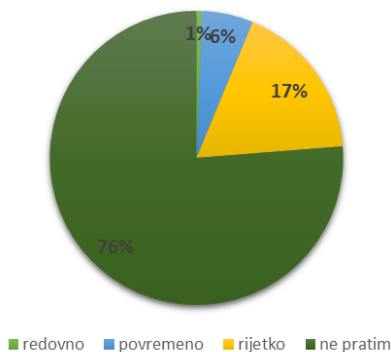

Da li ste vi lično bili u situaciji da prepoznate/osjetite diskriminaciju u odnosu na pripadnike RE zajednice?

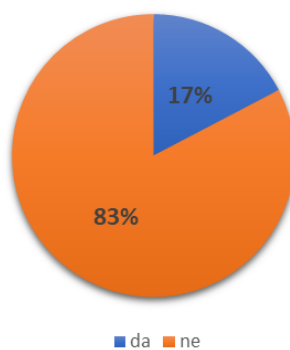
Svi ispitanici se apsolutno slažu da je i za muškarce i za žene podjednako važno da se obrazuju i da se zaposle.

Koliko često pratite politička dešavanja?

76% ispitanika je izjavilo da uopšte ne prate politička zbivanja pa je u skladu sa tim očekivano da njih 83% ne razumije političke probleme u Crnoj Gori.

Da li mislite da razumijete političke probleme u društvu?

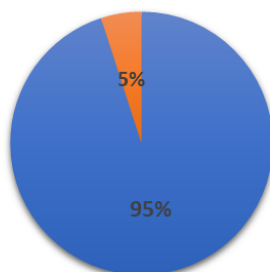

Njih 91% je izjavilo da u Crnoj Gori ne postoje političari kojima vjeruju odnosno 93% njih je izjavilo da u Crnoj Gori ne postoje političari koji zastupaju interese RE zajednice.

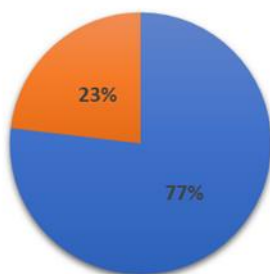
Na pitanje da li ste vi ili neko iz vašeg domaćinstva bili u prilici da se bavite prosjačenjem 13% ispitanika je dalo potvrđan odgovor. Kao razloge zašto su se u jednom trenutku bavili prosjačenjem navode bolest, nemogućnost da pronađu posao i obezbjede sredstva za život sebi i porodici. S druge strane, njih 95% navode da poznaju nekog iz svog okruženja ko se bavi ili bavio prosjačenjem. 49% ispitanika ističe da u njihovoj zajednici postoji dovoljno podrške za one koji su u riziku od prosjačenja, dok je samo njih 15% bilo u situaciji da prijave prosjačenje. Njih 17% je tražilo pomoć/podršku u vezi sa prosjačenjem i kako navode obraćali su se Defendologiji, Centru za socijalni rad i policiji.

Da li poznajete nekog iz okruženja ko je uključen u prosjačenje?

■ da ■ ne

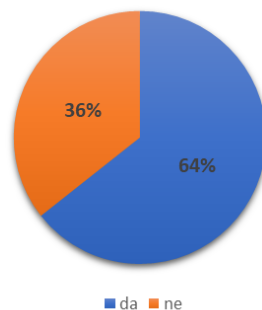
Da li u vašoj zajednici postoje slučajevi ugovorenih/dječjih brakova?

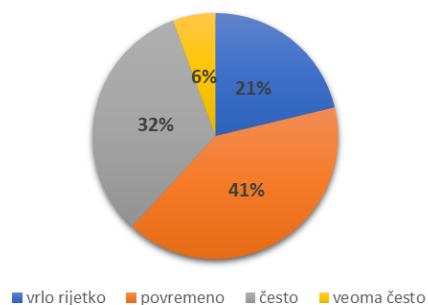
■ da ■ ne

77% ispitanika ističe da u njihovoj zajednici postoje slučajevi ugovorenih/dječjih brakova. Kao i da u 64% slučajeva poznaju porodice u kojima su roditelji ugovarali brak za svoju maloljetnu djecu. Kao najmanju donju starosnu granicu djeteta za koje je ugovoren brak navode da je to 14 godinastarosti. S druge strane, njih 53% smatra da u Crnoj Gori postoje adekvatne mjera koje se provode kada je u pitanju problem ugovorenih/dječjih brakova. Samo 21% ispitanika je izjavilo da je u RE zajednici sklapanje ugovorenih/dječjih brakova rijetka pojava. Njih 41% ističu da se sklapanje ugovorenih/dječjih brakova dešava povremeno što je jedan vid relativizacije i vrlo je zabrinjavajuće. 84% ispitanika smatra da su i dječaci i djevojčice jednako pogođeni ugovorenim/dječjim brakovima, dok njih 16% ističe da su ipak više pogođene djevojčice. Najčešći razlozi za postojanje ugovorenih/dječjih brakova po mišljenju ispitanika je održavanje običaja. Svi ispitanici su apsolutno saglasni da je izuzetno važno podizati svijest o posljedicama ugovorenih brakova, pa u skladu sa tim su i svi aspsolutno podržavaju zakonske mjere protiv ugovorenih/dječjih brakova.

**Da li poznajete porodice koje su ugovarale
brak za svoju maloljetnu djecu?**

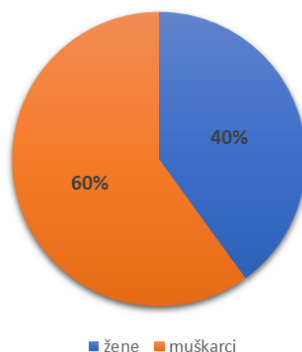
**Koliko je ugovaranje dječijih brakova
uobičajno u vašoj zajednici?**

OPŠTINA BERANE

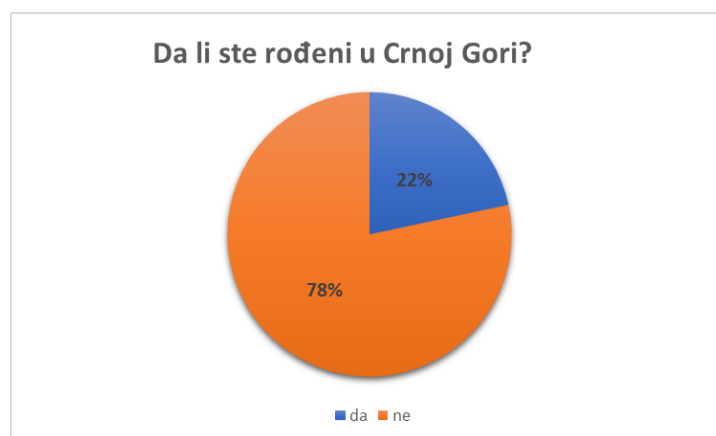
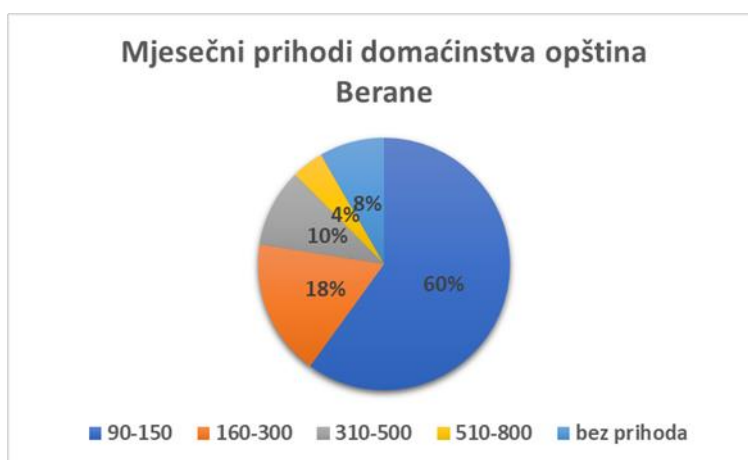
Ukupno u istraživanju iz opštine Berane je učestvovalo 120 ispitanika, 48 žena i 72 muškarca.

Polna struktura opština Berane

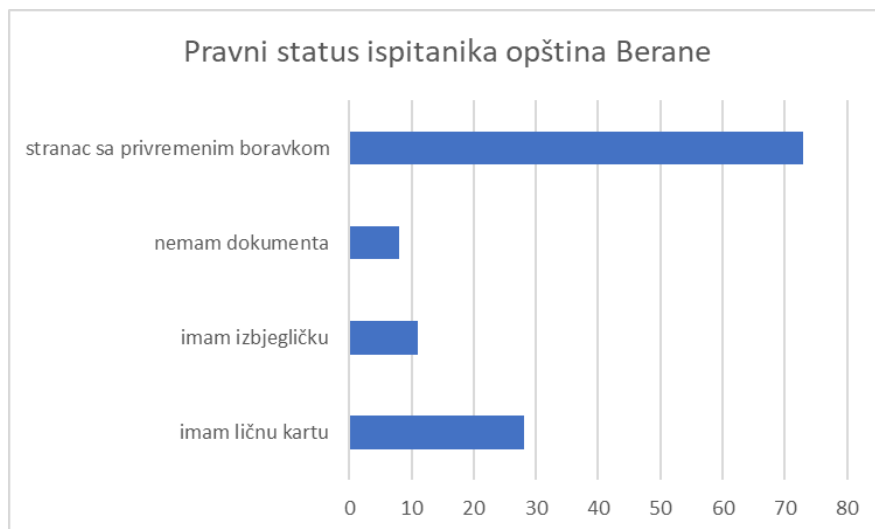

U opštini Berane je samo 4 ispitanika izjavilo da je zaposleno, njih 116 ne radi. 4 ispitanika koja su zaposlena se osjećaju sigurno na poslu. Od 116, njih 13 nije prijavljeno na Zavod za zapošljavanje, svi su registrovani kao pripadnici RE zajednice. Ni jedan ispitanik nije aplicirao za sredstva za

samozapošljavanje niti je obavljao privremene ili povremene poslove na poziv Zavoda, opštine ili NVO.

Samo 22% ispitanika je izjavilo da je rođeno u Crnoj Gori.

Kada je u pitanju pravni status ispitanika, njih 73 ili 61% su stranci sa privremenim boravkom. Ni u jednoj drugoj opštini nijesmo tokom istraživanja imali ispitanike sa statusom stranca sa privremenim boravkom.

111 (koliko je izjavilo da ima djecu) ispitanika je istaklo da su njihova djeca upisana u matičnu knjigu rođenih. 8% ispitanika u opštini Berane je izjavilo da njihovo domaćinstvo nema nikakve prihode, dok njih 60% ima mjesečne prihode od 90 do 150 eura.

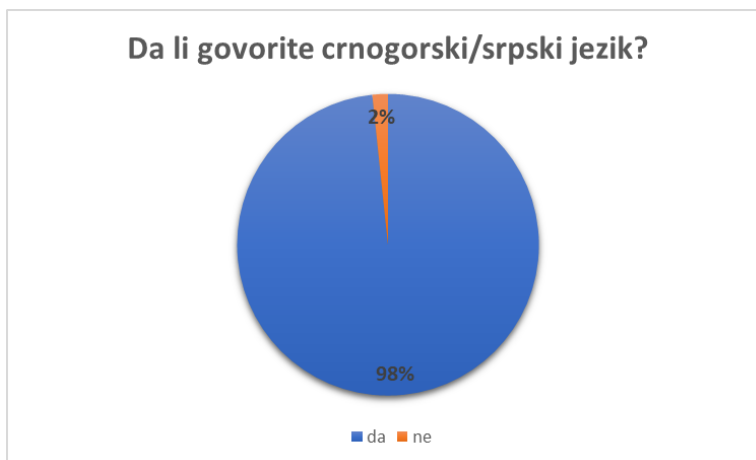

12 ispitanika ne koristi usluge zdravstvene zaštite jer nemaju dokumenta odnosno zdravstvenu knjižicu.

12% ispitanika je izjavilo da u naselju u kojem živi nema u kući tekuću vodu. S druge strane, njih 74% je izjavilo da ima pristup internetu, ali kako naglašavaju samo na telefonu.

84 ispitanika ima djecu u osnovnoj školi, 28 njih ima djecu u vrtiću, a 13 u srednjoj školi. Imaju medijatora. Samo 19 ispitanika ili 15% je izjavilo da su njihova djeca mogla pratiti online nastavu tokom pandemije. Razlozi zašto ostali nijesu bili u toj mogućnosti su nedostatak tehničkih uređaja, ali i nerazumjevanje jezika. S druge strane, samo je 2% ispitanika je istaklo da ne govori crnogorskim/srpskim jezikom, dok njih 53% ističe da piše na crnogorskom/srpskom jeziku.

Samo 26% ispitanika koristi usluge centra za socijalni rad. Centru za socijalni rad se obraćaju samo povodom zahtjeva za materijalnu jednokratnu pomoć.

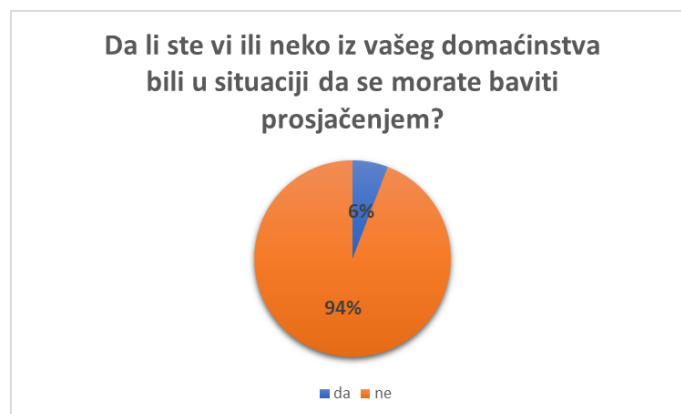
Svi ispitanici su apsolutno saglasni da je i za muškarce i za žene jednako važno da se obrazuju i zaposle.

91% ispitanika je mišljenja da postoji diskriminacija prema pripadnicima RE zajednice u Crnoj Gori, dok je njih 26% prepoznalo ili osjetilo lično diskriminaciju u određeni situacijama.

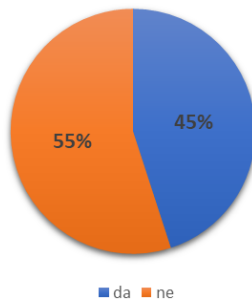

Ispitanici su apsolutno saglasni da ne postoje političari kojima vjeruju niti da postoje političari koji zastupaju interese RE zajednice.

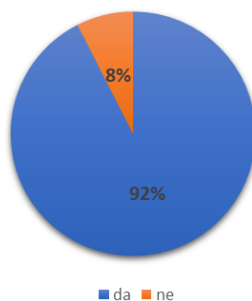

S druge strane, 111 ispitanika je izjavilo da poznaju nekog iz svog okruženja ko je uključen u prosjačenje. Razlog zašto su se uključili u prosjačenje jeste nedostatak osnovnih sredstava za život. Samo 3 ispitanika je istaklo da postoji podrška u vezi sa problemom prosjačenja. Ispitanici su izjavili da nijesu nikada bili u prilici da prijave prosjačenje, dok je njih 4 izjavilo da je tražilo podršku od institucija kada je u pitanju problem prosjačenja i to od Centra za socijalni rad.

Da li u vašoj zajednici postoje slučajevi ugovorenih/dječjih brakova?

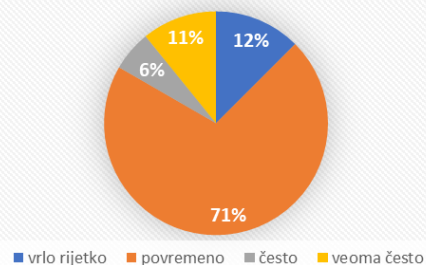

Da li postoje porodice koje su sklopile ugovoreni brak za svoje maloljetno dijete?

55% ispitanika ističe da u njihovoj zajednici postoje slučajevi ugovorenih/dječjih brakova. Izuzetno je visok procenat onih ispitanika koji poznaju porodice koje su sklopile ugovoreni brak za svoje maloljetno dijete. Donja granica za dijete koje ulazi u brak po njihovom saznanju je 14 godina starosti. Razlozi za postojanje ugovorenih brakova su održavanje običaja saglasni su ispitanici. 103 ispitanika se slažu da su i djevojčice i dječaci jednako pogođeni posljedicama ugovorenih brakova, dok 17 njih smatra da su djevojčice više pogođene.

Da li je po vašem mišljenju ugovaranje dječjih brakova uobičajno u RE zajednici?

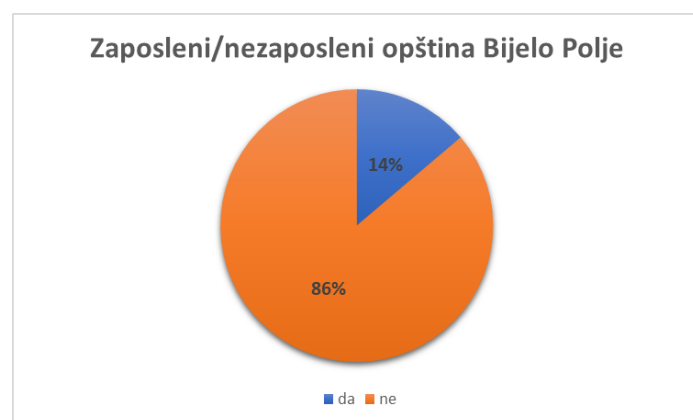
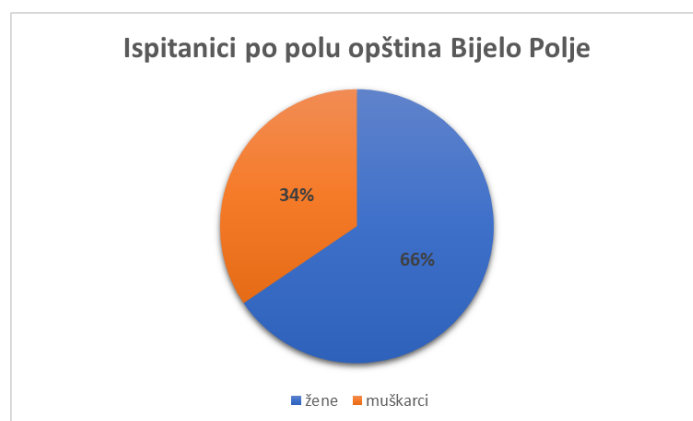

89% ispitanika podržava zakonske mjere protiv ugovorenih dječjih brakova.

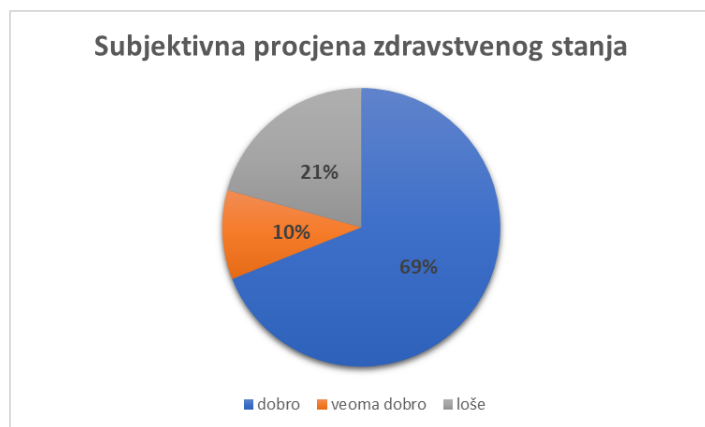
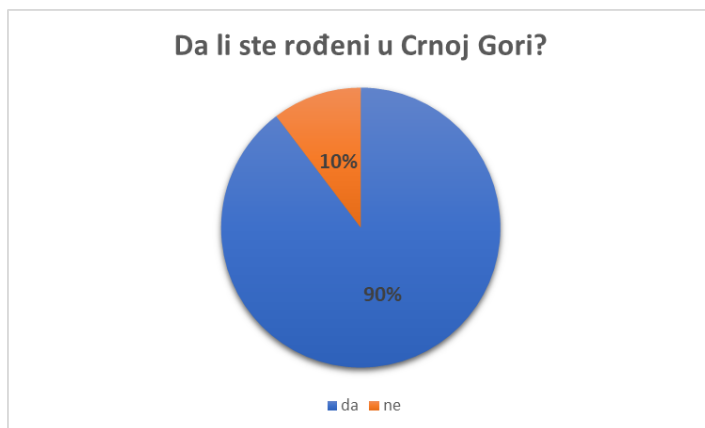
OPŠTINA BIJELO POLJE

Ukupno je u istraživanju iz opštine Bijelo Polje učestvovalo 29 ispitanika, 19 žena i 29 muškaraca.

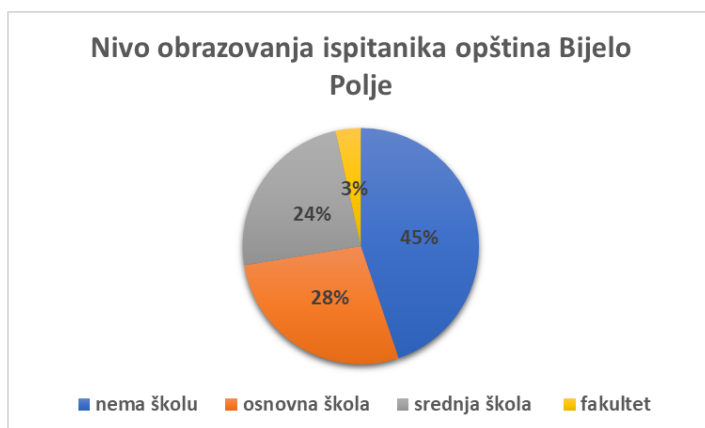

U opštini Bijelo Polje samo 4 ispitanika su izjavila da su zaposleni i da se osjećaju sigurno na poslu. Njih 18 ili 72% su prijavljeni na Zavod za zapošljavanje i to kao pripadnici RE populacije. Njih 6 izjavili

da su obavljali privremene/povremene poslove na poziv Zavoda za zapošljavanje, opštine ili NVO. Dok je njih 5 ili 83% apliciralo za sredstva za samozapošljavanje u Zavodu za zapošljavanje.

Svi ispitanici osim jednog (koji nema definisanog izabranog doktora) koriste usluge zdravstvene zaštite. 13 ispitanika ili njih 44% je izjavilo da im u naseljima u kojima žive (Potkrajci, Strojanica, Rakonje) žive nije dostupna tekuća voda.

Njih 13 odnosno 45% ispitanika nema završenu školu, dok njih 28% ima završenu osnovnu odnosno njih 24% srednju školu, 1 ispitanik je izjavio da je stekao diploma fakulteta.

Ispitanici koji su izjavili da imaju djecu i da im djeca idu u osnovnu školu, njih 9 je konstatovalo da u školi postoji medijator.

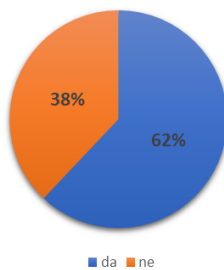
Polovina od ispitanih ispitanika koristi usluge centra za socijalni rad, dok njih 48% je primalo materijalnu pomoć.

34% ispitanika ističe da pripadnici RE zajednice nijesu dovoljno uključeni u društvena zbivanja u Crnoj Gori. Njih 79% se slaže da u Crnoj Gori postoji diskriminacija u odnosu na RE zajednicu, dok je njih 62% prepoznalo/osjetilo diskriminaciju i lično.

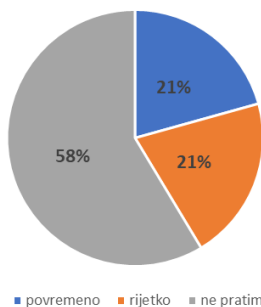

Da li ste bili u situaciji u kojoj ste osjetili/prepoznali diskriminaciju?

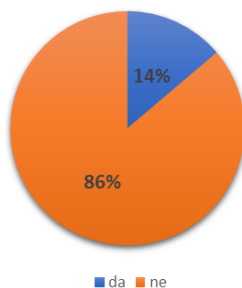
58% ispitanika ne prati, dok njih 21% rijetko prate politička dešavanja u Crnoj Gori.

Koliko često pratite politička dešavanja?

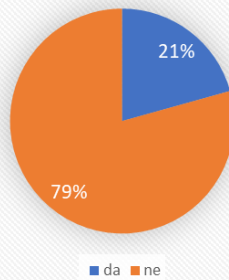

86% ispitanika ne vjeruje političarima u Crnoj Gori, dok njih 79% ne vidi ni jednog političara u Crnoj Gori koji zastupa interese pripadnika RE zajednice.

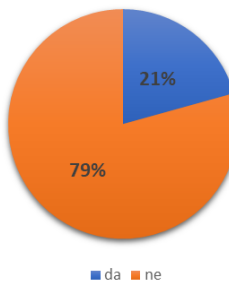
Da li u Crnoj Gori postoje političari kojima vjerujete?

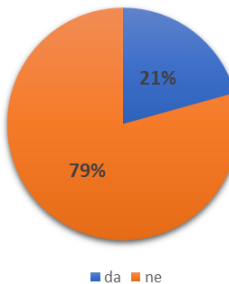
Da li u Crnoj Gori postoje političari koji zastupaju interese RE zajednice?

Da li ste nekada bili u situaciji da prijavite prosjačenje?

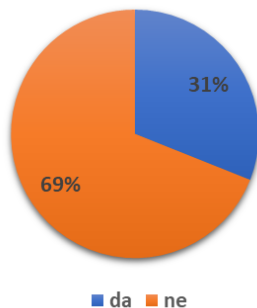
Da li ste nekada bili u situaciji da tražite podršku od institucije zbog prosjačenja?

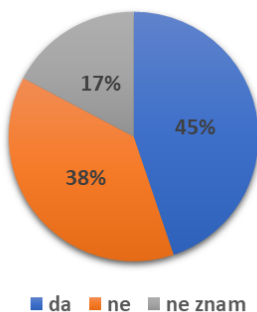
Ispitanici su kontaktirali policiju i Centar za socijalni rad kao institucije koje su percipirali da im mogu pružiti adekvatnu podršku kada je u pitanje prosjačenje.

Vrlo je interesantno da su u ovoj opštini ispitanici saglasni u stavu da u njihovoj zajednici ne postoje slučajevi ugovorenih brakova. Ipak 31% ispitanika poznaje porodice koje su sklopile ugovoreni brak za svoju djecu.

Da li poznajete porodice koje su sklopile ugovorene brakove za svoju djecu?

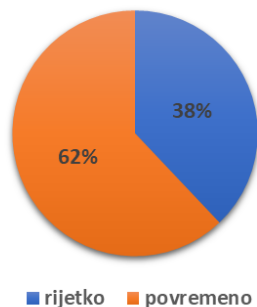

Da li su postojeće mjere adekvatne za zaštitu od ugovorenih brakova?

38% ispitanika ističe da postojeće mjere zaštite nijesu adekvatne kada je u pitanju pojava ugovorenih/dječjih brakova i posljedica koje nastaju zbog njih. Interesantno je da 17% ispitanika ne zna da odgovori na ovo pitanje odnosno ne zna ili ne može da procjeni efikasnost mjera zaštite.

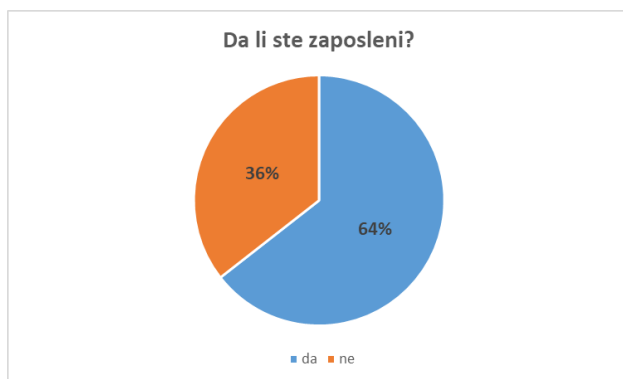
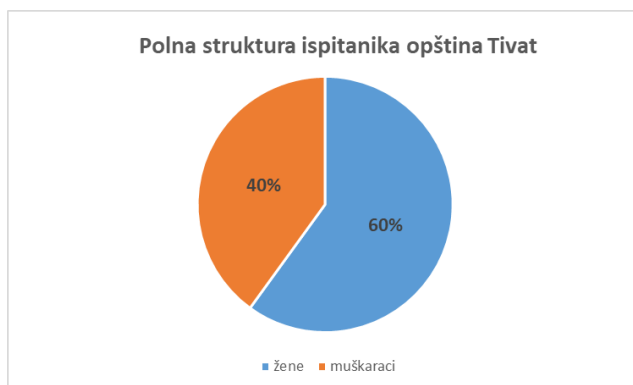
Koliko je po vašem mišljenju ugovaranje dječjih brakova uobičajno u RE zajednici?

Ispitanici su saglasni da najčešći razlog za sklapanje ugovorenih brakova jeste održavanje običaja. Ispitanici su apsolutno saglasni da je važno podizati svijest i realizovati procese edukacije o posljedicama ugovorenih brakova.

OPŠTINA TIVAT

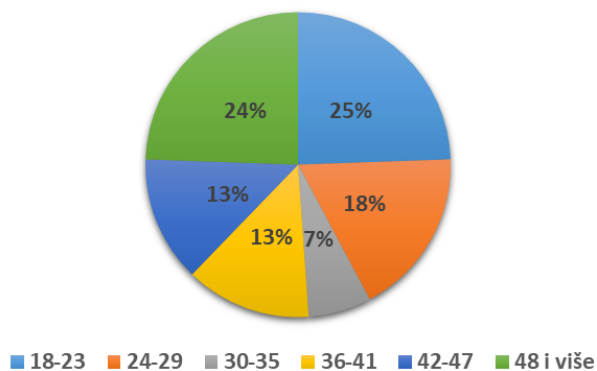
U istraživanju u opštini Tivat ukupno je učestvovalo 45 ispitanika, 27 žena i 18 muškaraca.

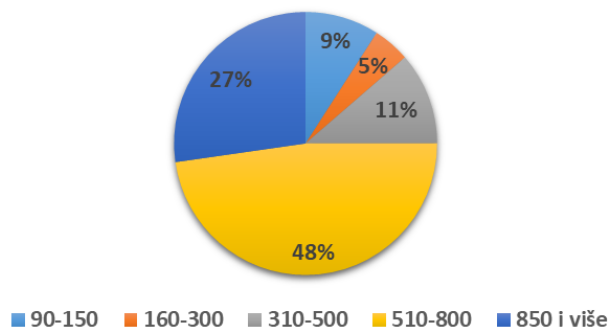
Od 29 ispitanika koji su zaposleni njih 3 se ne osjećaju sigurno na poslu. Od 16 nezaposlenih njih 15 je prijavljeno na Zavod za zapošljavanje i registrovani su kao pripadnici RE populacije.

Ni jedan od ispitanika nije aplicirao za sredstva za samozapošljavanje. 16 ispitanika od njih 45 prihvatilo povremene/prtivremene poslove.

Starost ispitanika opština Tivat

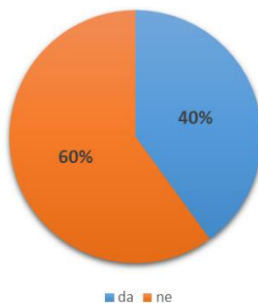
Mjesečni prihodi domaćinstva opština Tivat

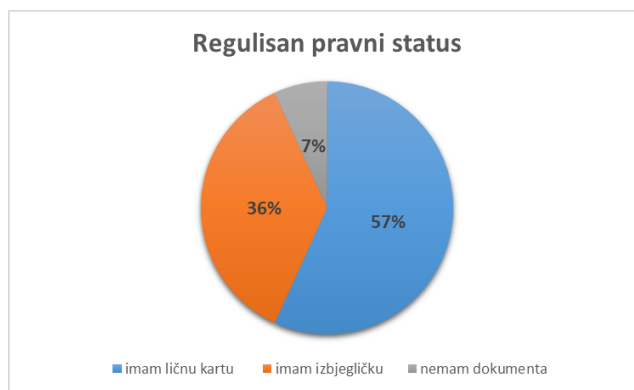

Interesantno je da 48% ispitanika ističe da je mjesečni prihod njihovog domaćinstva od 510 do 800 eura, čak njih 27% ističe da je njihov mjesečni prihod domaćinstva iznad 840.

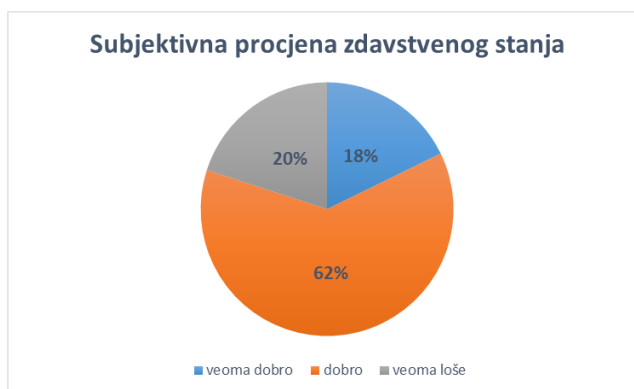
40% ispitanika je rođeno u Crnoj Gori. Njih 7% nema regulisan pravni status.

Da li ste rođeni u Crnoj Gori?

20% ispitanika svoje zdravstveno stanje procjenjuje kao vrlo loše. Svi ispitanici su izjavili da koriste usluge zdravstvene zaštite i to je jedina opština obuhvaćena istraživanjem u kojoj su svi ispitanici obuhvaćeni zdravstvenom zaštitom.

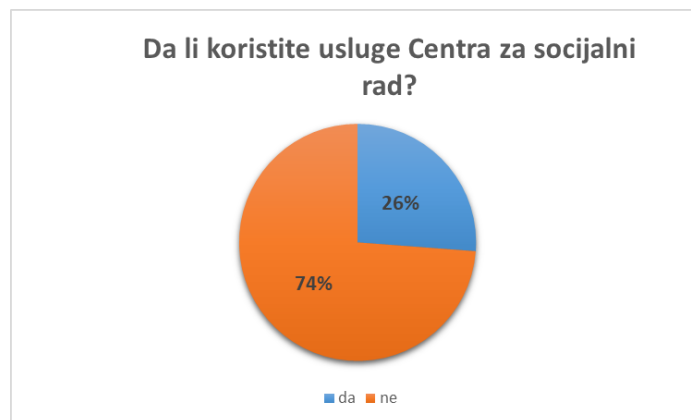

U opštini Tivat najveći procenat je ispitanika koji nemaju završenu školu njih 43%, zatim onih koji imaju završenu osnovnu školu njih 46%. S druge strane 2% ispitanika u ovoj opštini je navelo da ima završeno visoko obrazovanje.

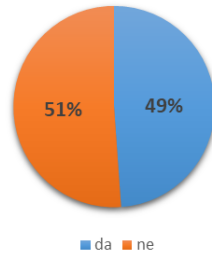

91% ispitanika govori crnogorskim/srpskim jezikom, dok njih 31% ne piše crnogorskim/srpskim jezikom.

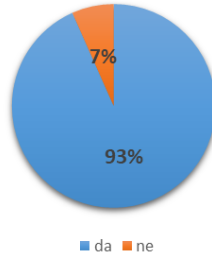

26% ispitanika koristi usluge Centra za socijalni rad.

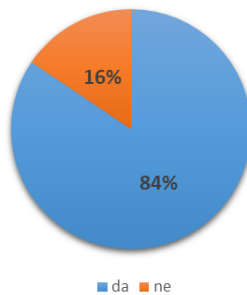
**Da li je po vašem mišljenju RE zajednica
dovoljno uključena u društvena zbivanja u
CG?**

**Da li po vašem mišljenju postoji
diskriminacija prema pripadnicima RE
populacije?**

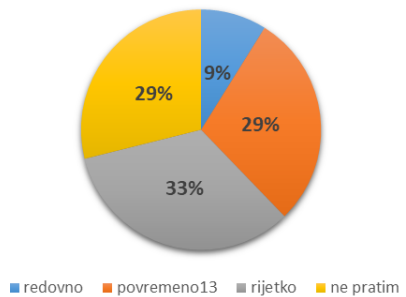

**Da li ste vi lično nekada bili u situaciji da
prepoznate/osjetite diskriminaciju?**

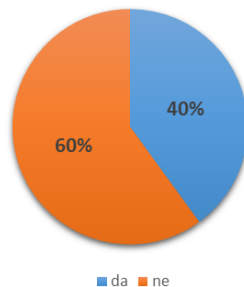

Čak 93% ispitanika ističe da postoji diskriminacija u odnosu na pripadnike i ukupnu RE zajednicu, dok njih 84% je lično osjetilo/prepoznalo diskriminaciju.

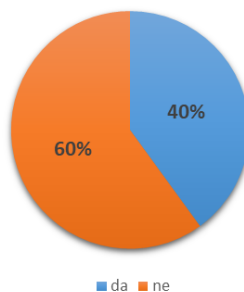
Koliko često pratite politička zbivanja u CG?

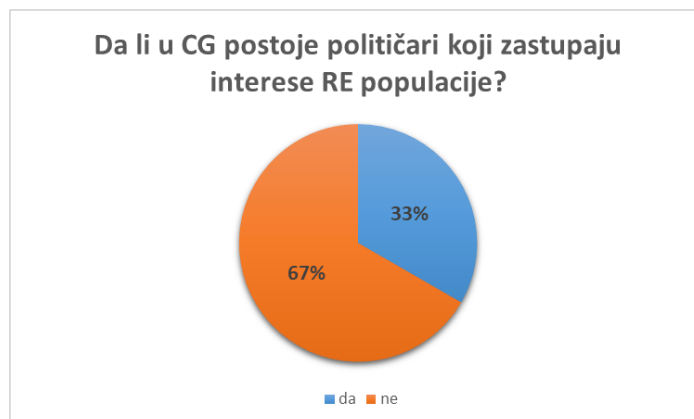

Da li mislite da razumijete najvažnije političke probleme u CG?

Da li postoje političari u CG kojima vjerujete?

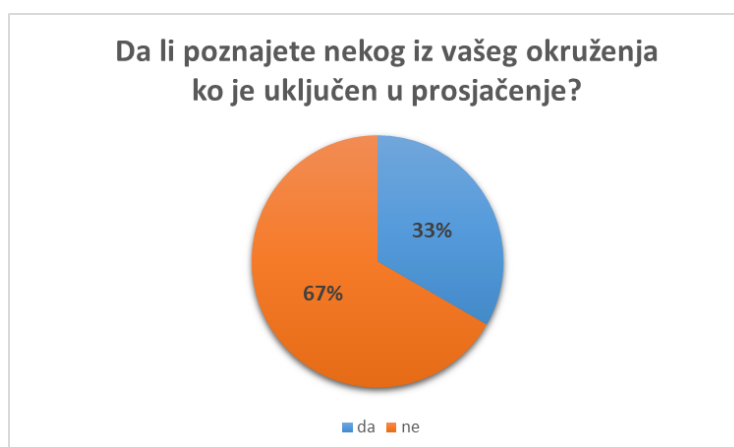

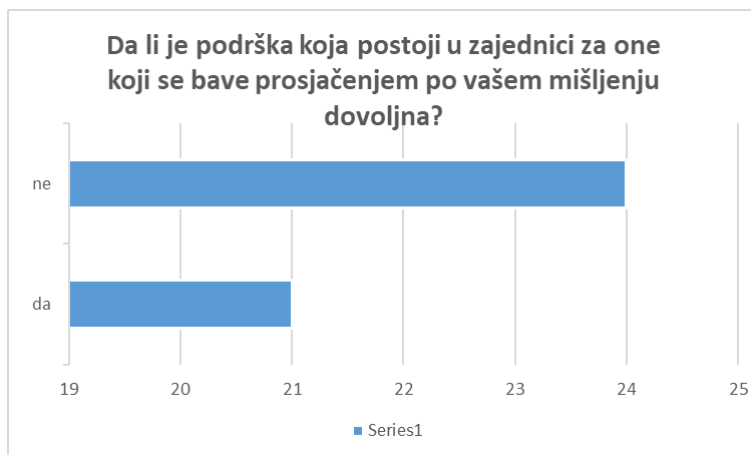
40% Ispitanika ističe da u Crnoj Gori postoje političari kojima vjeruju, dok njih 67% navodi da u Crnoj Gori ne postoje političari koji zastupaju interese pripadnika RE populacije. U opštini Tivat ispitanici žive u naseljima: Gradiošnica, Vrijes, Markostan, Mitrovina, 7 jul. 48% ispitanika ili njih 22 je istaklo da u prostoru u kojem žive nemaju tekuću vodu, dok su sa druge strane svi ispitanici istakli da imaju pristup internetu.

Ispitanici su saglasni sa tvrdnjom da je i za muškarce i za žene jednako važno da završe školu i da se zaposle.

Samo 2 ispitanika su izjavila da su se bavila prosjačenjem, a kao razloge su naveli: nemogućnost zaposlenja i invaliditet supružnika. Dok njih 33% ističe da poznaju nekog iz okruženja ko se bavi prosjačenjem.

Niko od ispitanika nije bio u situaciji da prijavi prosjačenje.

Njih 24 ili 54% ističe da podrška u zajednici za one koji su u riziku od prosjačenja nije dovoljna.

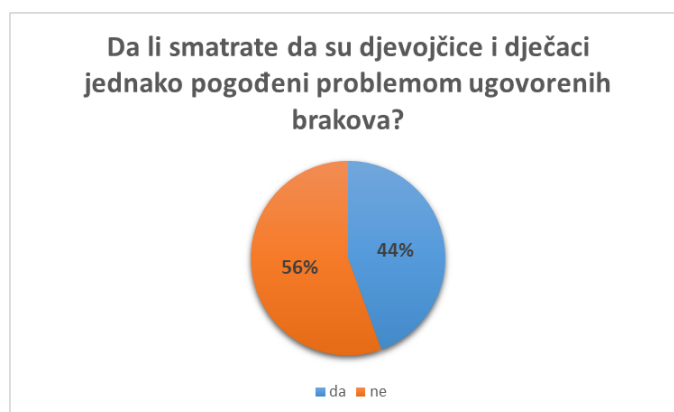
U 53% slučajeva ispitanici potvrđuju da u njihovoj zajednici postoje slučajevi ugovorenih/dječjih brakova. 54% ispitanika poznaje porodice koje su ugovorile brak za svoju maloljetnu djecu, ističući da je donja starosna granica djece koja su ušla u ugovoreni brak 14 godina.

Takođe ističu da je najčešći razlog za stupanje u ugovoreni brak održavanje običaja. Svi ispitanici su saglasni da je važno podizati svijest o posljedicama ugovorenih brakova kao i raditi na edukaciji na ovu temu.

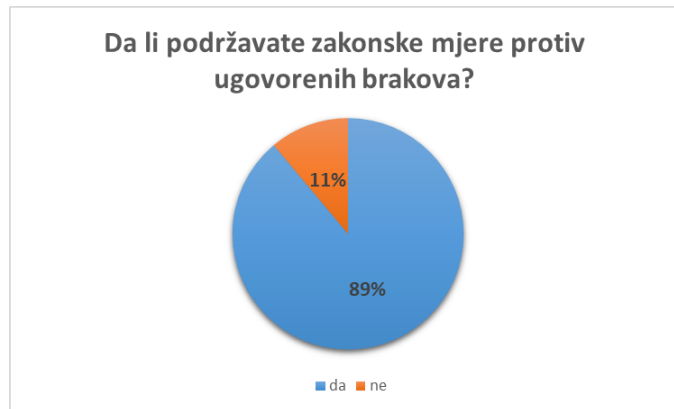

73% ispitanika ističe da u Crnoj Gori postoje adekvatne mjere zaštite od ugovorenih/dječjih brakova.

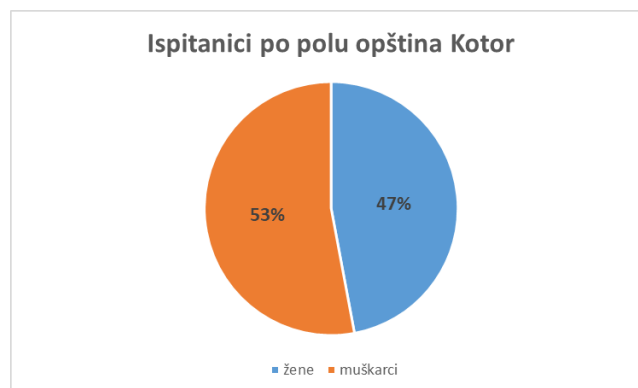

Više od polovine ispitanika smatra da su ugovorenim/dječjim brakovima jednako pogođeni i dječaci i djevojčice i čak 89% njih podržavaju zakonske mjere protiv ugovorenih brakova.

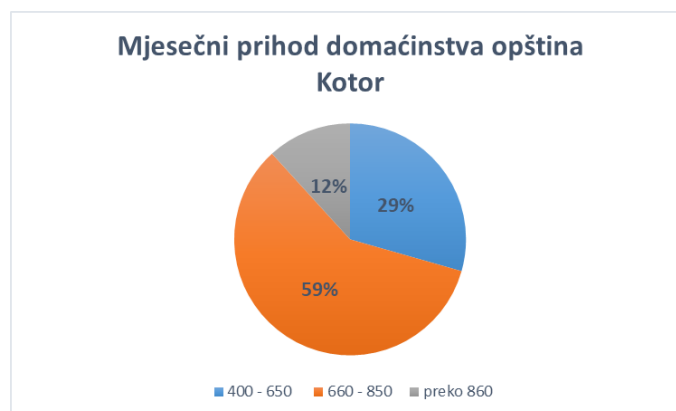
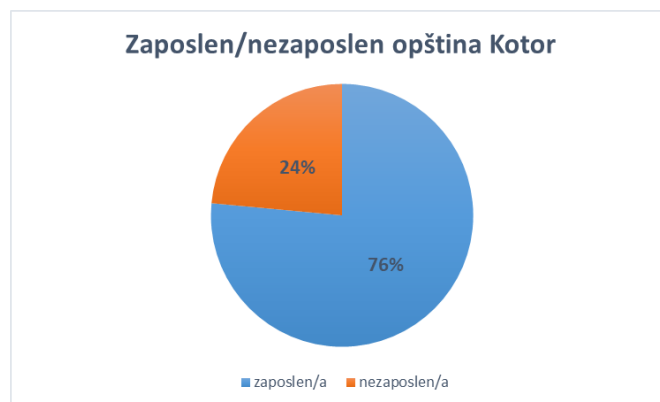
OPŠTINA KOTOR

Ukupno je istraživanju iz Kotora učestvovalo 17 ispitanika, 9 muškaraca i 8 žena.

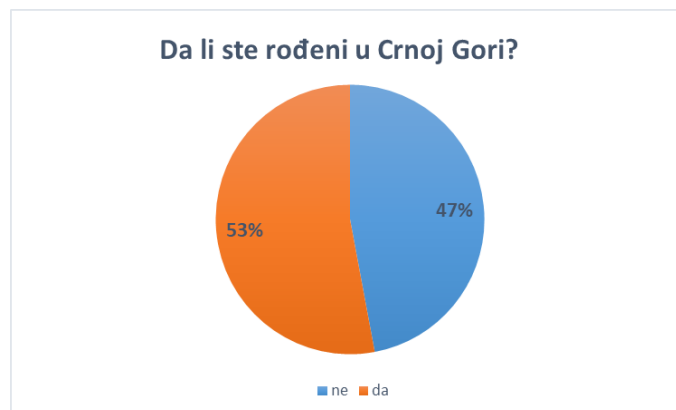

U opštini Kotor je 13 zaposlenih ispitanika, dok 4 njih nezaposleno. 6 ispitanika je izjavilo da se osjeća sigurno na poslu dok 1 ispitanik ističe da se osjeća nesigurnim.

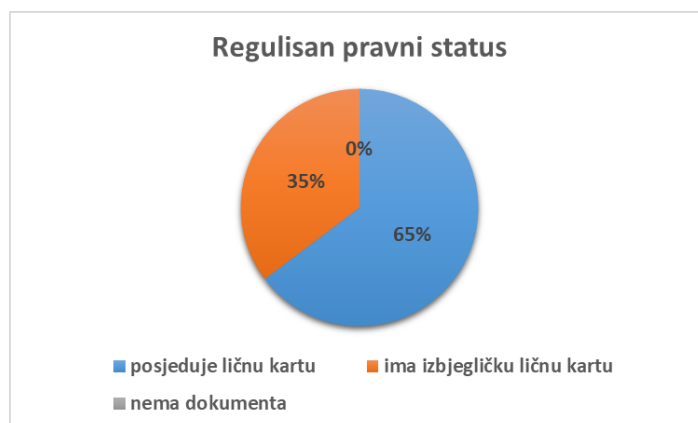
Ispitanici koji nijesu zaposleni nijesu ni registrovani na Zavodu za zapošljavanje, nijesu aplicirali za novčana sredstva od Zavoda za zapošljavanje i nijesu radili povremene/privremene poslove na poziv opštine, Zavoda ili NVO. U opštini Kotor svi ispitanici posjeduju neku vrstu dokumenata (ličnu kartu ili izbjegličku legitimaciju).

Njih 47% je rođeno u Crnoj Gori.

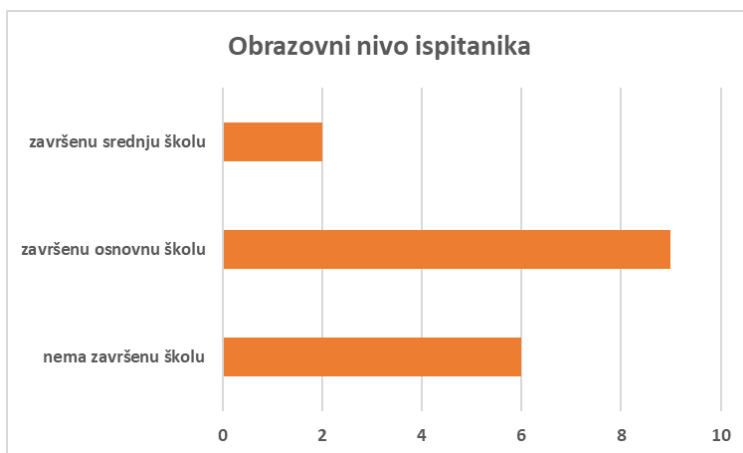

Svi ispitanici imaju regulisan pravni status. 13 ispitanika je izjavilo da su im djeca upisana u matične knjige.

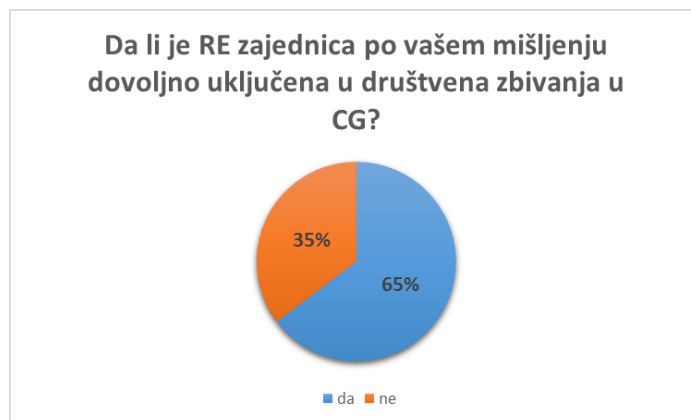

12% ispitanika je svoje zdravstveno stanje procjenilo kao veoma loše. Svi ispitanici su istakli da koriste zdravstvene usluge.

Kada je riječ o opštini Kotor ispitanici žive u naseljima Amigo njih 10 i u naselju Sveti vrača njih 7. Njih 13 je izjavilo da nemaju tekuću vodu. 3 ispitanika je izjavilo da nema pristup internetu. Ispitanici koji imaju djecu njih 7 izjavilo je da im djeca idu u školu i da su mogla tokom pandemije da prate nastavu online. Samo 2 ispitanika je izjavilo da koristi usluge CSR.

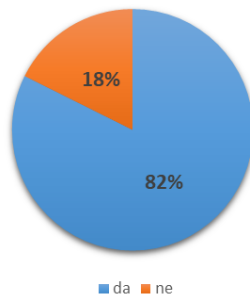

82% ispitanika govore i pišu crnogorskim/srpskim jezikom.

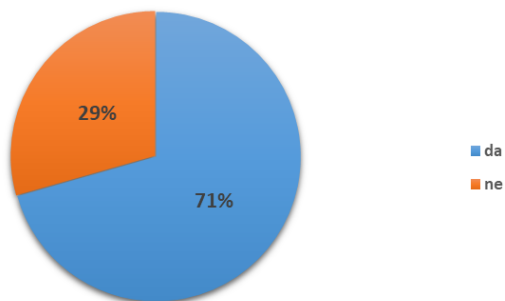

65% ispitanika ističe da je RE zajednica dovoljno uključena u društvena zbivanja u Crnoj Gori. S druge strane njih 82% smatra da u crnogorskom društvu postoji diskriminacija prema pripadnicima RE zajednice, a njih 71% je i lično kako ističu prepoznalo/osjetilo diskriminaciju.

**Da li u Crnoj Gori postoji diskriminacija
prema pripadnicima RE zajednice?**

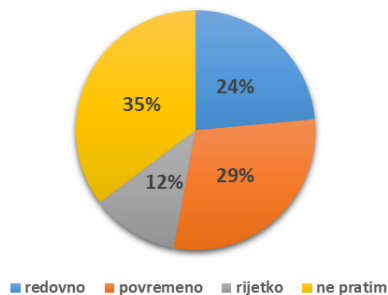

**Da li ste vili lično bili bili u situaciji da
osjetite/prepoznate diskriminaciju?**

35% ispitanika ne prati politička dešavanja u našem društvu, dok 12% to čini rijetko ili njih 29% povremeno. Pa je i očekivano da njih 53% ne razumije najvažnije političke probleme u Crnoj Gori.

**Da li pratite politička dešavanja u Crnoj
Gori?**

U ovoj opštini je relativno visok procenat onih ispitanika koji vjeruju političarima njih 47% i onih koji smatraju da postoje političari koji zastupaju interese RE zajednice njih 35%.

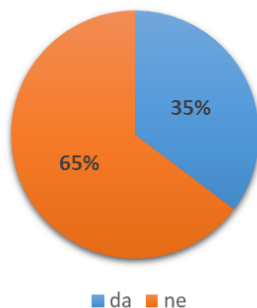

Svi ispitanici su apsolutno saglasni da je i za žene i za muškarce izuzetno važno da se školuju i da nađu posao.

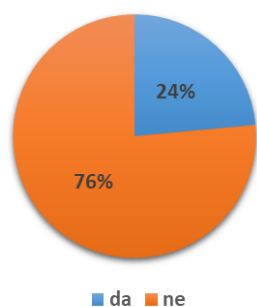
Samo 2 ispitanika su izjavila da su bili u situaciji da se bave prosjačenjem zbog toga što kada su se doselili u to mjesto nijesu imali primanja i nijesu imali mogućnost da se zaposle.

Svi ispitanici ističu da nijesu nikada bili u situaciji da prijave slučaj prosjačenja ili da traže pomoć od institucija u vezi sa tim problemom.

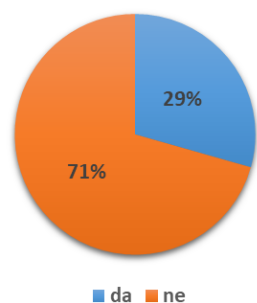
Da li poznajete nekog iz okruženja ko se bavi prosjačenjem?

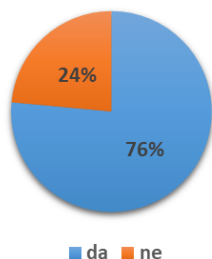
Da li mislite da postoji dovoljno podrške za one koji su u riziku od prosjačenja?

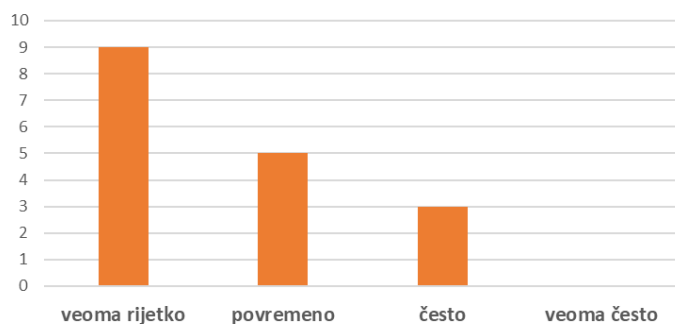
Da li u vašoj zajednici postoje slučajevi ugovorenih brakova?

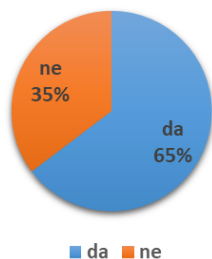
Da li su mjere koje se sprovode u cilju zaštite od ugovorenih ranih brakova adekvatne?

Koliko je po mišljenju ispitanika uobičajno ugovaranje ranih brakova u njihovoj zajednici?

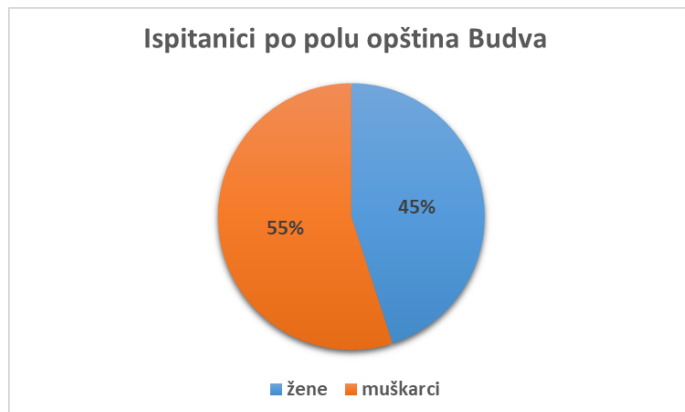
Da li su djevojčice i dječaci podjednako pogođeni problemom ugovorenih/ranih brakova?

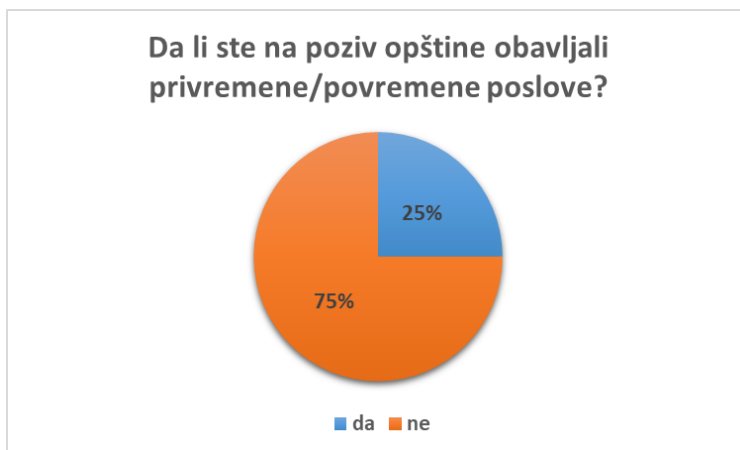
Načešće se ugovoreni brak stupa u rasponu od 15 do 17 godina. A, ispitanici su apsolutno saglasni da je načešći razlog stupanja u rani ugovoreni brak održavanje običaja. Ispitanici su saglasni da je važno podizati svijest i edukaciju o poslasticama ugovorenih brakova. Ispitanici su apsolutno saglasni da podržavaju zakonske mjere protiv ugovorenih/ranih brakova.

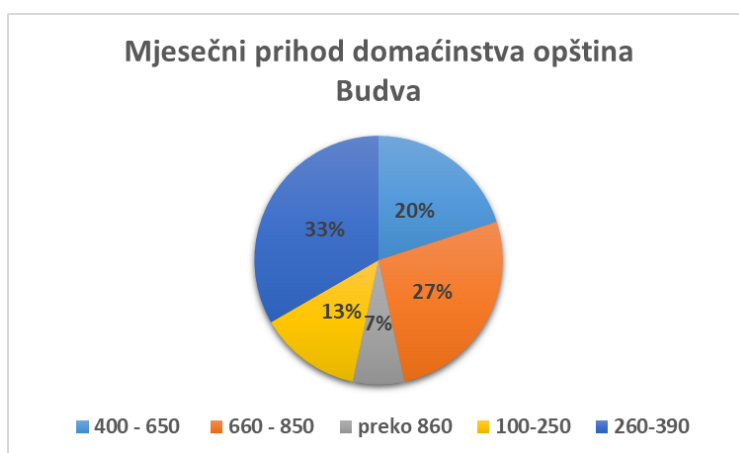
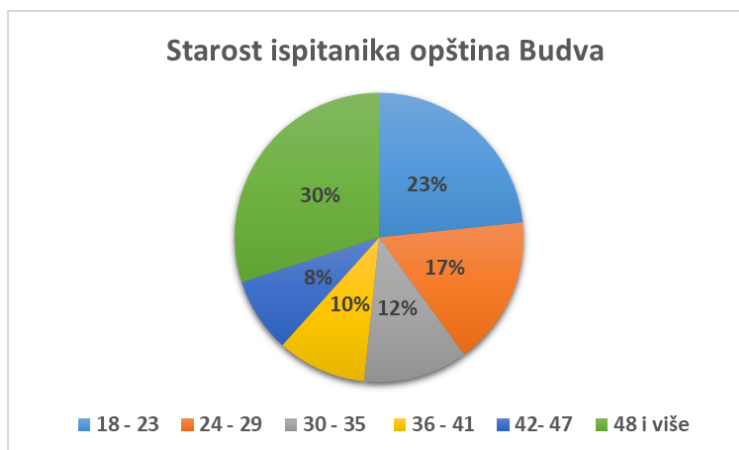
OPŠTINA BUDVA

Iz opštine Budva u istraživanju je učestvovalo ukupno 60 ispitanika, 27 žena i 33 muškarca.

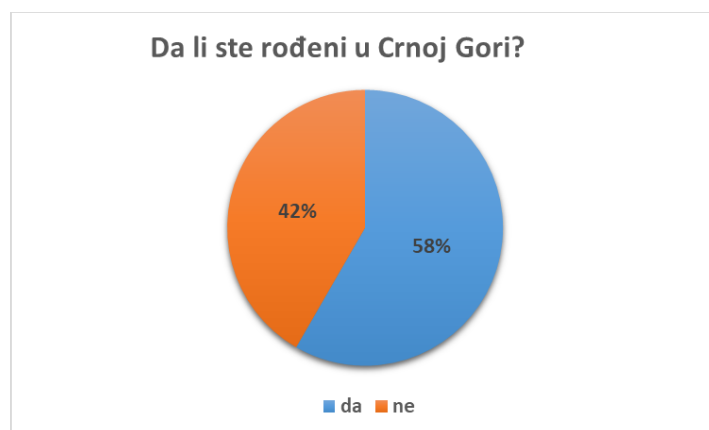

Od 26 ispitanika koji izjavili da su zaposleni, njih 3 je izjavilo da se ne osjeća sigurno na poslu. Od 34 ispitanika koji su istakli da su nezaposleni njih polovina je prijavljeno na Zavod za zapošljavanje gdje su u potrazi za poslom registrovani kao pripadnici RE zajednice. Niko od ispitanika nije aplicirao za sredstva samozapošljavanja, dok je njih 25% obavljalo povremene/privremene poslove.

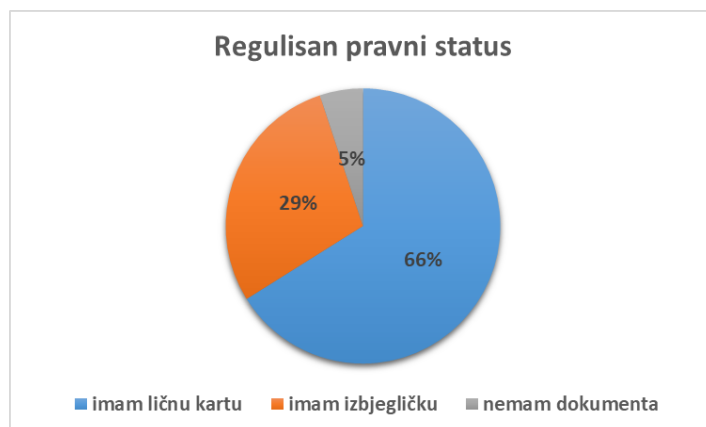

Svi ispitanici govore crnogorskim/srpskim jezikom, njih 30% ispitanika ne piše crnogorski. 58% ispitanika je rođeno u Crnoj Gori.

5% ispitanika je izjavilo da nema nikakva dokumenta.

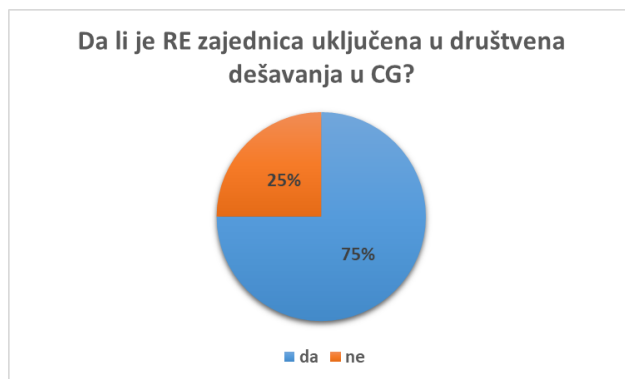

Samo 3% ispitanika svoje zdravstveno stanje ocjenjuje kao vrlo loše. Njih 45 ima djecu i sva su upisana u matične knjige. Svi koriste usluge zdravstvene zaštite osim 21 ispitanika. Ispitanici su iz naselja Palestina. 17 ispitanika nema tekuću vodu, njih 32 imaju sve uslove. 1 ispitanik nema ni vodu ni struju. 7 ispitanika nema pristup internetu. 7 ispitanika je istaklo da ne koriste zdravstvenu zaštitu jer ne posjeduju zdravstvenu knjižicu.

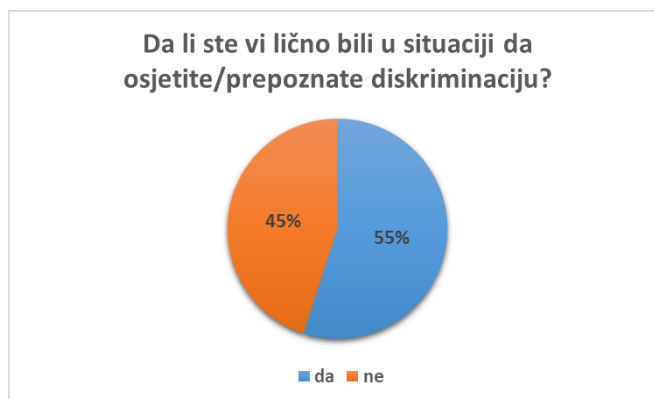
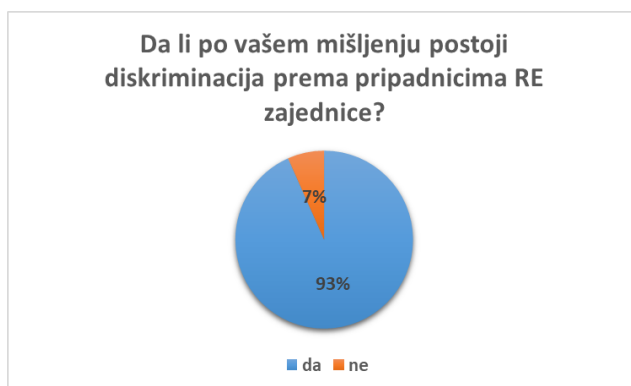
Ispitanici ističu da 31 dijete ide u osnovnu školu, 21 imaju medijatora. 11 ispitanika je izjavilo da njihovo dijete nije moglo da prati on line nastavu jer nijesu imali tehničke uslove, ali i nijesu mogli da razumiju. 34 ispitanika ističe da je koristilo usluge centra za socijalni rad, prije svega materijalnu pomoć. Ispitanici su saglasni da je i za muškarce i žene podjednako važno da se obrazuju i zaposle.

Samo 5% ispitanika je izjavilo da ima završenu srednju školu.

Njih 75% ističe da predstavnici RE zajednice nijesu dovoljno uključeni u društvena dešavanja. 91% ispitanika smatra da su predstavnici RE zajednice Izloženi diskriminaciji, a njih 55% je lično osjetilo/prepoznalo diskriminaciju u određenim društvenim situacijama.

93% ispitanika ističe da je diskriminacija prema pripadnicima RE populacije prisutna u Crnoj Gori, dok je njih 55% diskriminaciju lično prepoznalo ili osjetilo.

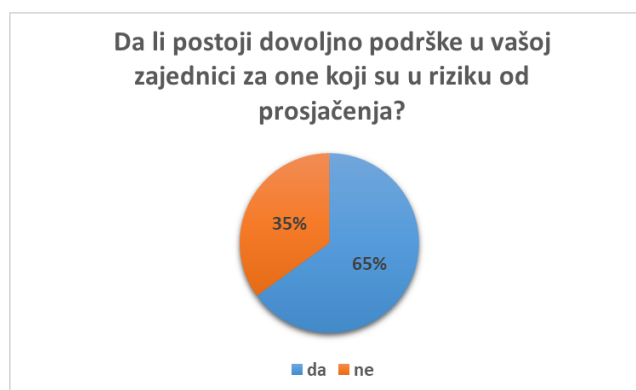
75% ispitanika odnosno njih 76% ne prati politička dešavanja u Crnoj Gori i ne razumije najvažnije političke probleme.

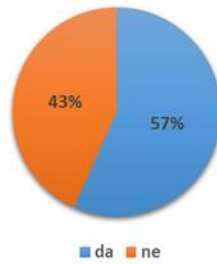
78% ispitanika ističe da ne vjeruju ni jednom političaru u Crnoj Gori, odnosno njih 80% ističe da u Crnoj Gori ne postoje političari koji zastupaju interese predstavnika RE zajednice.

8 ispitanika je bilo u situaciji da se bavi prosjačenjem. Zbog nemogućnosti zaposlenja i teških uslova života. Njih 12 je izjavilo da poznaju nekog iz okruženja ko se bavi prosjačenjem. Samo je 1 ispitanik izjavio da je bio u poziciji da prijavi prosjačenje. Njih 5 da su bili u situaciji da traže podršku i to od CSR.

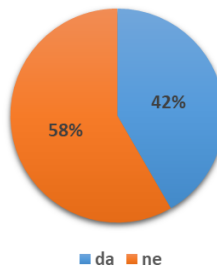

Najčešći razlozi održavanja ugovorenih brakova jeste održavanje običaja. Ispitanici su apsolutno saglasni da je važno održavati svijest o negativnim podsljedicama ugovorenih brakova. Svi podržavaju zakonske mjere protiv ugovorenih brakova. 73% ispitanika ističe da su ugovorenim dječjim brakovima jednako pogođeni i dječaci i djevojčice.

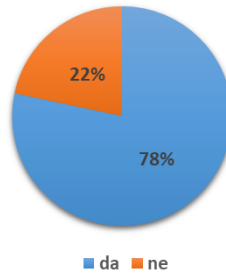
Da li u vašoj zajednici postoje slučajevi ugovorenih brakova?

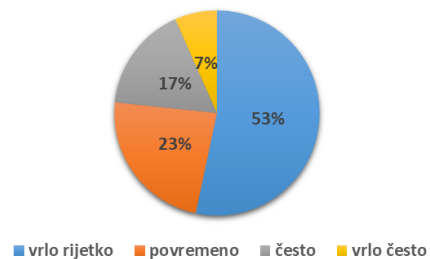
Da li poznajete porodice koje su ugovarale brak za svoju maloljetnu djecu?

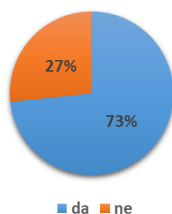
Da li u CG postoje adekvatne mjere zaštite od ugovorenih brakova?

Koliko su ugovoreni/dječji brakovi uobičajni u RE zajednici?

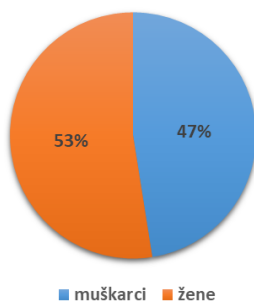
Da li mislite da su djevojčice i dječaci
jednako pogođeni problemom ugovorenih
brakova?

OPŠTINA BAR

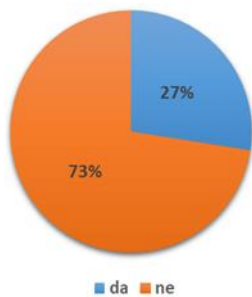
Ukupno je istraživanjem obuhvaćeno 40 ispitanika u opštini Bar, 19 muškaraca i 21 žena.

Ispitanici po polu opština Bar

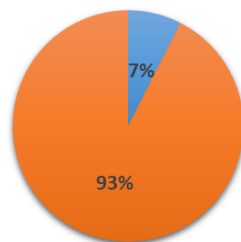

Od njih 11 ispitanika koji su zaposleni svi ističu da se osjećaju sigurno na poslu. Od njih 29 koji su nezaposleni njih 17 je prijavljeno na Zavod za zapošljavanje. Svi su na Zavodu za zapošljavanje registrovani kao pripadnici RE zjednice. Samo 3 ispitanika su se prijavljivali za sredstva za samozapošljavanje. Njih 8 ispitanika je radilo privremene poslove na poziv opštine ili zavoda.

Zaposleni/nezaposleni opština Bar

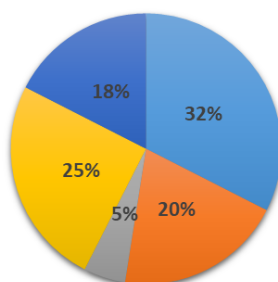

Da li ste aplicirali za sredstva za samozapošljavanje?

■ da ■ ne

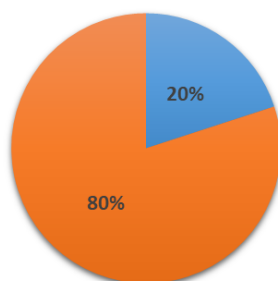
Mjesečni prihod domaćinstva opština Bar

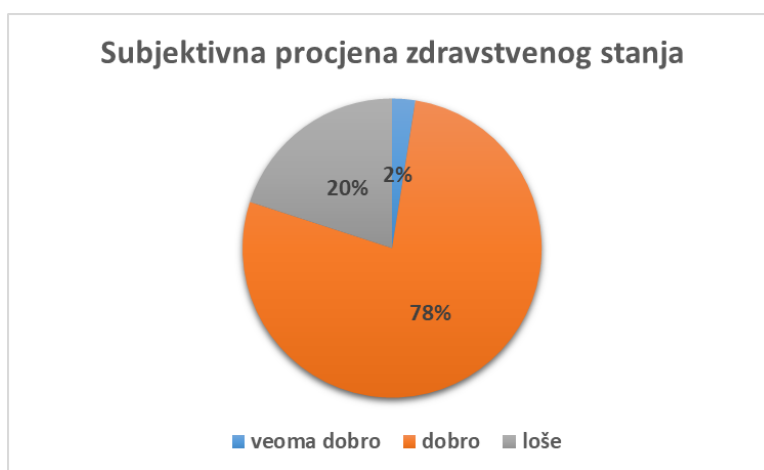
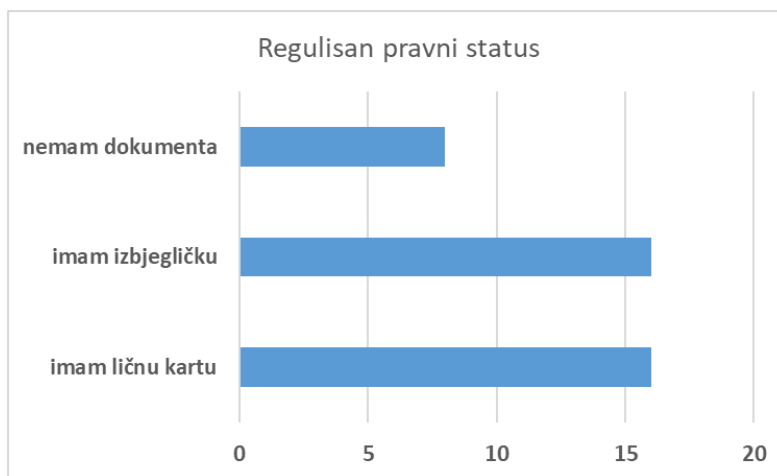
■ 400 - 650 ■ 660 - 850 ■ preko 860 ■ 100-250 ■ 260-390

Samo je 20% ispitanika iz opštine Bar rođeno u Crnoj Gori.

Da li ste rođeni u Crnoj Gori?

■ da ■ ne

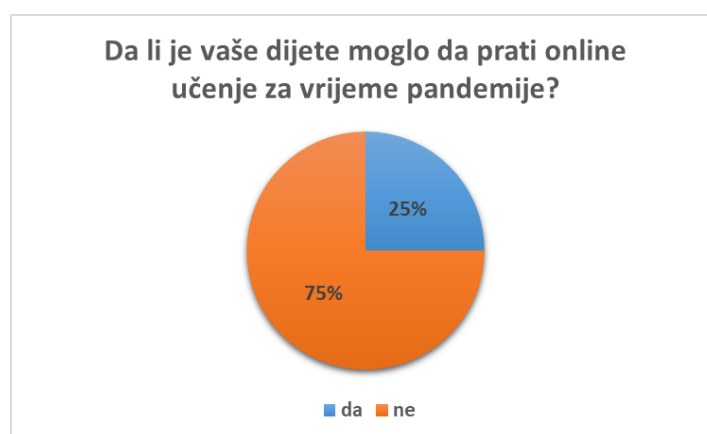
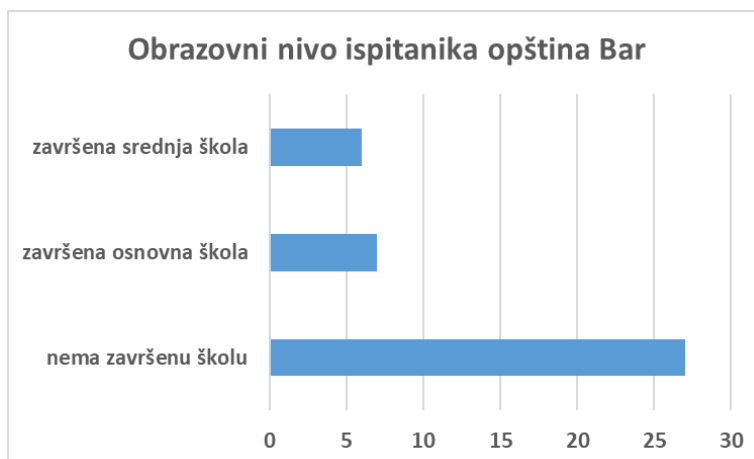

9 ispitanika ne koristi usluge zdravstvene zaštite jer nema riješen pravni status odnosno nema dokumenta. Ispitanici žive u sljedećim naseljima: Dječje odmaralište, Sokolana, Šušanj, Bjelaši, Stari Bar. Ispitanici iz naselja Sokolana njih 7 nema ni vodu ni struju.

Njih 12 ili 30% ispitanika ima pristup internet.

10 ispitanika je izjavilo da im djeca ne idu ili nijesu išla u vrtić jer: u njihovoj opštini nedostaje mjesta u vrtićima, nemaju obezbjeđen prevoz. Ispitanici ističu da djeca ne žele da idu u vrtić jer se ne osjećaju prihvaćenima. 25 ispitanika ima djecu koja idu u osnovnu školu, dok njih 10 ima djecu koja su srednjoškolci. 8 ispitanika je izjavilo da njihova djeca nemaju medijatora u školi.

Djeca nijesu mogla da prate online nastavu za vrijeme pandemije jer porodica nije mogla da im obezbjedi tehničke uslove, uređaj ili internet konekciju, jer nijesu razumjeli sadržaj, a imali su i jezičkih poteškoća.

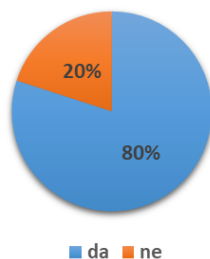

Svi ispitanici su izjavili da govore crnogorskim/srpskim jezikom. Dok njih 35% ne piše crnogorskim/srpskim jezikom.

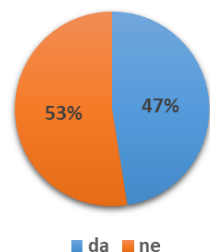

47% ispitanika koristi usluge centra za socijalni rad, takođe isti procenat ispitanika je apliciralo za materijalnu pomoć.

**Da li po vašem mišljenju postoji
diskriminacija prema pripadnicima RE
zajednice u CG?**

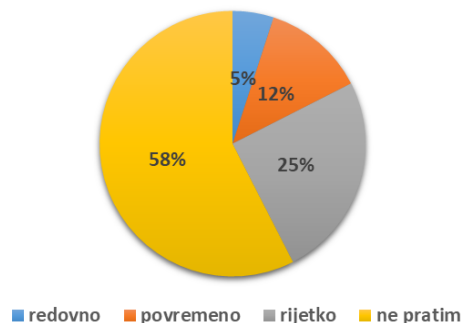

**Da li ste vi lično nekada bili u situaciji u
kojoj ste osjetili/prepoznali
diskriminaciju?**

80% ispitanika ističe da u Crnoj Gori postoji diskriminacija u odnosu na RE zajednicu, dok je njih 47% njih lično prepoznalo/osjetilo diskriminaciju.

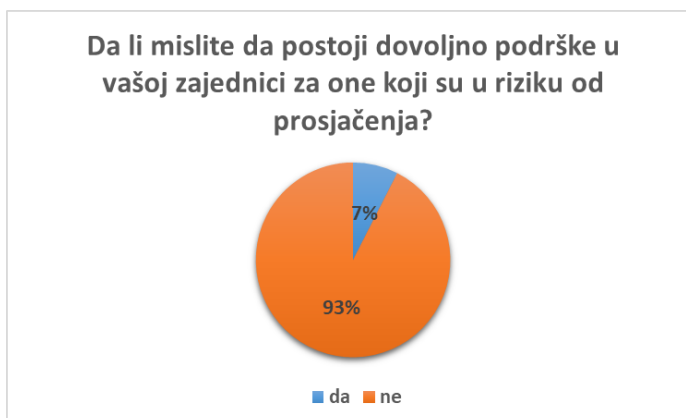
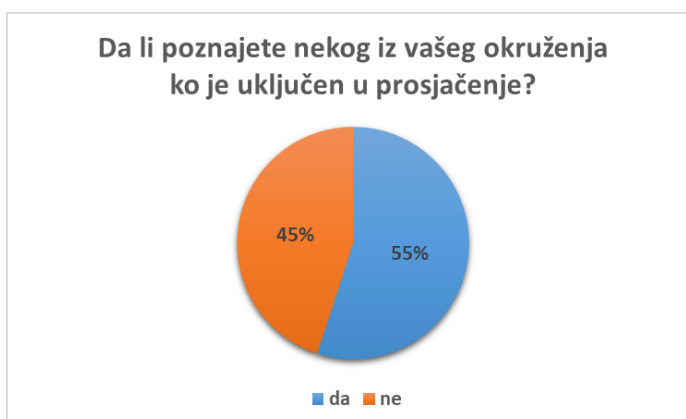
Koliko često pratite politička dešavanja?

90% ispitanika je izjavilo da ne razumije najvažnije političke probleme u našem društvu. Takođe, 58% ispitanika ne prati odnosno njih 25% rijetko prati politička dešavanja.

11 ili 28% ispitanika je izjavilo da su bili prinuđeni da se oni ili članovi njihovog domaćinstva moraju baviti prosjačenjem. Kao glavne razloge zašto su se bavili prosjačenjem navode: nemogućnost zaposlenja, kao i invaliditet supružnika. Niko od ispitanika nije bio u situaciji da prijavi prosjačenje, dok je njih 12 bilo u situaciji da traži podršku pomoć od institucija, prije svega od Centra za socijalni rad.

Ispitanici ističu da njihova djeca nijesu mogla da prate online nastavu za vrijeme pandemije jer porodica nije mogla da im obezbjedi tehničke uslove, uređaj ili internet konekciju, zatim jer nijesu razumjeli sadržaj, koji se prenosi online, a imali su i jezičkih poteškoća.

19 ispitanika je primalo materijalnu pomoć.

Svi ispitanici su jednoglasni u stavu da RE zajednica nije dovoljno uključena u društvena zbivanja u Crnoj Gori.

Ispitanici su apsolutno saglasni da je i za muškrce i za žene podjednako važno da se školuju i zaposle.

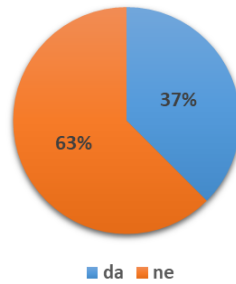
Ispitanici su apsolutno saglasni da ne postoje političari u Crnoj Gori kojima vjeruju kao i u stavu da ne postoje političari koji zastupaju interese RE zajednice.

40% ispitanika ističu da u njihovoj zajednici postoje slučajevi ugovorenih/dječjih brakova, dok njih 56% poznaju porodice koje su sklopile ugovorene brakove za maloljetnu djecu. Ispitanici su mišljenja da je najčešći razlog sklapanja ugovorenih/ranih brakova održavanje običaja.

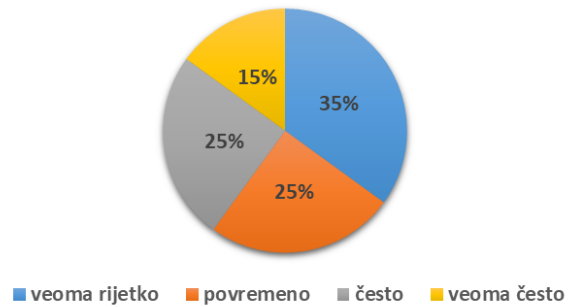

65% ispitanika ističe da je važno podizati svijest o posljedicama ugovorenih/dječjih brakova, dok njih 63% ističe da postoje adekvatne mjere zaštite od ugovorenih/dječjih brakova. S druge strane, 35% ispitanika ističe da je u RE zajednici sklapanje ugovorenih/dječjih brakova vrlo rijetko, njih 25% ističe da se sklapanje ugovorenih brakova dešava povremeno, 25% njih ističe da se navedena pojava dešava često odnosno njih 15% ističe da se to dešava veoma često. 35% ispitanika ističe da su ugovorenim brakovima jenako pogođeni i dječaci i djevojčice. Takođe 53% ispitanika podržava zakonske mjere protiv ugovorenih/ dječjih brakova.

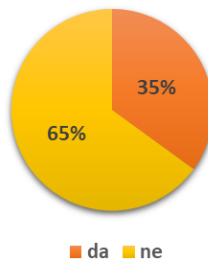
Da li postoje adekvatne mjere zaštite od ugovorenih/dječjih brakova?

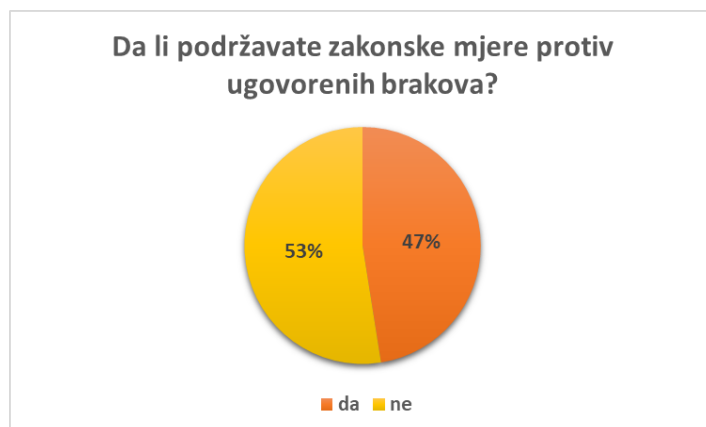

Koliko je ugovaranje dječjih brakova uobičajno u RE zajednici?

Da li su dječaci i djevojčice jednako pogođeni problemom ugovorenih brakova?

KLJUČNI REZULTATI NA NIVOU SVIH OPŠTINA

Na nivou ukupnog broja ispitanika polna struktura izgleda ovako. Istraživanjem je obuhvaćeno 1012 ispitanika i to 46% žena i 54% muškaraca. Istraživanjem je u potpunosti ispoštovan princip rodne/polne ravnoteže. Evidentno je da je u prethodnom periodu sprovođenje određenih mjera u oblasti poboljšanja položaja Roma u Egipćana dalo određene rezultate. Postoji značajan napredak u obezbjeđivanju pristupa obrazovanju djeci iz romskih i egipćanskih porodica kroz sprovođenje posebnih obrazovnih programa i inicijativa, broj dece koja pohađaju osnovnu školu je porastao, pružena je dodatna podrška kroz besplatan prevoz i udžbenike, kao i angažovanje medijatora koji pomažu u prevazilaženju kulturnih i jezičkih barijera.

S druge strane, postoje ozbiljni izazovi koji otežavaju njihovu punu integraciju i ostvarivanje jednakih prava. Potrebno dalje ulaganje u obrazovanje, zapošljavanje, zdravstvenu zaštitu i borbu protiv diskriminacije kako bi se obezbjedila socijalna pravda i ravnopravnost za ovu manjinsku zajednicu.

Od ukupnog broja ispitanika njih 103 ili njih 10,3% ne koristi usluge zdravstvene zaštite odnosno nije u posjedu zdravstvene dokumentacije.

Kada je u pitanju pravni status ispitanika onda možemo konstatovati sljedeće:

- ✓ u opštini Kotor svi ispitanici imaju regulisan pravni status odnosno posjeduju ličnu kartu odnosno izbjegličku kartu;
- ✓ u opštini Berane od ukupnog broja ispitanika u tom gradu njih 61% ima status stranca sa privremenim boravkom što nije slučaj ni u jednoj opštini koju smo istraživali;

- ✓ u opštini Berane samo 18% ispitanika je rođeno Crnoj Gori;
- ✓ broj ispitanika bez dokumenata je oko 10% u ukupnom uzorku istraživanja;
- ✓ postoji apsolutni konsenzus u stavu ispitanika da je i za muškrce i za žene podjednako važno da se školuju i zaposle što se može tumačiti kao svojevrsan otklon od tradicionalističkih stavova, ali i kao porast svijesti o značaju obrazovanja, ekonomske samostalnosti podjednako i za muškarce i za žene;
- ✓ apsolutno slaganje kod ispitanika postoji i kada je u pitanju stav da je ekonomska situacija RE zajednice i dalje poražavajuća. Mnogi Romi i Egipćani imaju ograničen pristup obrazovanju i zapošljavanju, što dovodi do niskog nivoa socijalne mobilnosti, te se često nastavlja začarani krug siromaštva.

Ono što je takođe interesantno jeste da su ispitanici kao razlog zašto njihovo dijete nije pratilo nastavu online tokom pandemije potencirali nerazumjevanje jezika, ali i još jedan momenat koji je takođe bitan, a to je nerazumjevanje nastavnog sadržaja koji se plasirao. Što jeste svakako jedan od elemenata koji doprinosi društvenoj izolaciji i marginalizaciji predstavnika RE zajednice i doprinosi stvaranju društvene klime nejednakih šansi.

Rezultati istraživanja pokazuju da pripadnici RE zajednice i dalje u vrlo visokom stepenu vjeruju da diskriminacija u odnosu na njih postoji, kao i da percipiraju odnosno osjećaju postojanje diskriminacije i na osnovu ličnog iskustva. Zbog iskustava sa diskriminacijom, mnogi Romi i Egipćani imaju nizak nivo povjerenja u državne institucije, što može otežati njihov pristup pravdi i zaštiti njihovih prava.

Takođe, ispitanici ispoljavaju visok stepen nepovjerenja u odnosu na političke lidere i visoko su saglasni u stavu da ne postoji trenutno u Crnoj Gori politički lider koji je na jasan način u svom djelovanju ili diskursu potencirao prava i interese RE zajednice. Onda i ne čudi stav većine ispitanika da pripadnici romske i egipćanske zajednice nijesu u dovoljnoj mjeri uključeni u društvena zbivanja u Crnoj Gori. Što navodi na zaključak da je u Crnoj Gori socijalna isključenost ove etničke zajednice veoma prisutna. Često su marginalizovani i isključeni iz odlučivanja na lokalnim i nacionalnim nivoima, što doprinosi njihovom ukupnom društvenom zaostajanju.

Rezultati istraživanja su pokazali da problemi koji immanentno prate RE zajednicu kao što su prosjačenje i ugovoreni/dječji brakovi su još uvijek prisutni. Razlog za ulazak u prosjačenje ispitanici pravdaju ekonomskom situacijom, nemogućnošću da nađu posao što je direktna posljedica preovlađujućeg niskog nivoa obrazovanja pripadnika RE zajednice (ukupno je u istraživanju učestvovalo 8 ispitanika sa završenim visokim obrazovanjem).

S druge strane, ispitanici prepoznaju institucije (Centar za socijalni rad, policiju) ili NVO (kao npr. u Nikšiću Defendologiju) koje im u određenom trenutku mogu pružiti podršku u rješavanju problema prosjačenja, pa i ugovorenih/dječjih brakova. Kada je riječ o ugovorenim/dječjim brakovima ispitanici prepoznaju posljedice te pojave, kako za djevojčice (u većem stepenu) tako i za dječake. Razlog za postojanje ugovorenih/dječjih brakova još uvijek traže u običajima, ali sa druge strane takođe prepoznaju i pozdravljaju i mjere koje država propisuje u cilju zaštite pripadnika RE zajednice od ove pojave.

PREPORUKE

Poboljšanje položaja Roma i Egipćana u Crnoj Gori zahtjeva sveobuhvatan pristup koji uključuje obrazovanje, zapošljavanje, zdravstvenu zaštitu, stanovanje i socijalnu inkluziju.

U oblasti obrazovanja potrebna je:

- ✓ dodatna podrška u učenju (dopunska nastava, mentori i asistenti u nastavi);
- ✓ uvođenje programa za rano obrazovanje (predškolske ustanove dostupne i pristupačne);
- ✓ podsticanje srednjoškolskog i visokog obrazovanja kroz stipendije i podršku romskim studentima.

U oblasti zapošljavanja potrebno je:

- ✓ uvođenje kvote za zapošljavanje Roma i Egipćana u javnom i privatnom sektoru;
- ✓ podrška preduzetništvu kroz finansijske olakšice i bespovratna sredstva za pokretanje biznisa;
- ✓ prilagođeni programi stručnog osposobljavanja i prekvalifikacije kako bi se povećale šanse za zaposlenje;
- ✓ borba protiv diskriminacije na tržištu rada kroz strože kontrole i kazne za poslodavce koji diskriminišu Rome i Egipćane.

U oblasti stanovanja potrebno je:

- ✓ legalizovati neformalna naselja i poboljšati infrastrukturu (voda, struja, kanalizacija);
- ✓ uvesti programe subvencionisanog stanovanja kako bi romske porodice imale pristojne životne uslove;
- ✓ uključivati Rome i Egipćane u urbanističke planove kako bi se spriječila prostorna segregacija.

U oblasti zdravstva potrebno je:

- ✓ uvesti dodatne programe zdravstvene edukacije o higijeni, reproduktivnom zdravlju i prevenciji bolesti;
- ✓ uvesti zdravstvene medijatore koji bi pomagali romskoj zajednici da se lakše integriše u zdravstveni sistem.

U oblasti socijalne i kulturne inkluzije

- ✓ podizanje svesti o pravima Roma i Egipćana kroz medije, kampanje i edukacije;
- ✓ podrška romskoj kulturi i jeziku kroz festivale, književne projekte i obrazovne programe;
- ✓ aktivnije uključivanje Roma i Egipćana u politički i društveni život kroz podršku romskim organizacijama i liderima.

U oblasti borbe protiv diskriminacije i predrasuda

- ✓ obezbjediti strožije sprovođenje zakona protiv diskriminacije u svim oblastima života;
- ✓ dodatna edukacija državnih službenika (policije, sudstva, škola) o pravima Roma i Egipćana i borbi protiv rasizma;
- ✓ kontinuirano sprovođenje kampanje protiv stereotipa u medijima i društvu kako bi se poboljšala percepcija Roma i Egipćana.

U oblasti zakonske regulative:

- ✓ u cilju spriječavanja negativnih pojava kao što su prosjačenje i rani, ugovoreni brakovi sprovesti kontinuiranu edukaciju;
- ✓ jačati institucije u primjeni prava i realizaciji zaštitnih mjera,
- ✓ jačati neformalni sektor, NVO naročito one organizacije koje su u određenim lokalnim zajednicama prepoznate od strane RE populacije kao kvalitetan vid podrške u procesu obrazovanja pripadnika RE zajednice, preventivnom djelovanju kroz edukaciju u cilju sprečavanja pojave prosjačenja i ranih/dječjih brakova.

Sprovođenje ovih mjera zahtjeva saradnju države, nevladinih organizacija, međunarodnih institucija i same romske zajednice. Ukoliko bi se ovi predlozi sistemski primjenili, položaj Roma i Egipćana u Crnoj Gori bi se značajno poboljšao.

“Stavovi izraženi u ovom istraživanju ne odražavaju zvaničan stav Ministarstva ljudskih i manjinskih prava”.